Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...маймай 1921 оной ...21-hээ гарана | № 76 (15699) | 1981 оной апрелиин 1, среда | Сэн 2 мүнгэн.

Замбуулинай «Союз-39» онгосын экипаж: онгосын командир, Советскэ Союзай Герой СССР-эй лётчик-космонавт В. Джанибеков, космонавт-шэнжэлэгшэ, МНР-эн эрхэтэн Жугдэрдэмидийн Гуррагча.

ТАСС-ай фото.

КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

КПСС-эй Центральна Комитет болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет «Үхибүүдтэй бүлэнэртэ үзүүлэгдэдэг гүрэнэй туhаламжа ургэдхэхэ хэмжээнүүд тухай» ба «Хүн зоной социальна хангалга саашадань hайжаруулха хэмжээнүүд тухай» тогтоолнуудые баталан абаа.

* * *

Коммунис парти болон Со...гүрэн, арадай баян дэлгэр ...йhуудал hайжаруулха хараа ...мааа удаа дараалан бэе...лхэ зуураа, хүн зоной тоо ...шоруулха ба ургажа ябаа ...ние хүмүүжүүлхын тула ...ал таарамжатай hайн эрхэ ...дал байгуулха хэрэгтэ ехэ ...аралаа табидаг гэжэ «Үхи...тэй бүлэнэртэ үзүүлэгдэдэг ...нэй туhаламжа ургэдхэхэ ...хэмжээнүүд тухай» тогтоол до...р тэмдэглэгдэнэ.

...бүүдээ хүмүүжүүлхэдэнь ...бүлэнэртэ үзүүлэгдэдэг ту...мжые манай общетвын ...лтын социальна програм...н шухала шэглэл гэжэ ха...КПСС-эй ЦК болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет үхи...тэй бүлэнэртэ үзүүлэгдэ...гүрэнэй туhаламжые ургэд...талаар нэмэлтэ хэмжээ...дые бэелүүлхэдэ, таарам...й гэжэ тоолоhон байна. ...дээ үхибүүдые оло...ын болон гэр бү...талаhаа хүмүүжүүлгэ ...үү зүбөөр зохилдуулан ...үүлхэ, худэлдэг эхэнүүдэй ...дал хүнгэдхэхэ, залуу бү...нэртэ ажаhуудал ба ажабай...таарую зохид эрхэ ну...л байгуулха ёhотой боло-

...тогтоолоор иимэ хэмжээ... хараалагдаа гэбэл:

...эг жэлhээ бага бэшэ нии...жалай стажтай, худэлдэг ...дтэ, мүн тэрэшэлэн үй...эридэ худэлэнгүй hурадаг ...эрнүүдтэ үхибүүнэйнгээ нэ...лтэй болотор тэрэнээ ха...алхынь тула зарим тэды ...бэритэй амаралта 1981 он...эхилжэ, ороной бүхы рай...дта шата шатаарнь үгэдэг ...охо. Алас-Дурнын, Сиби... районуудта, мүн ороной ...районуудта тэрэ амарал...түлбэри hарадаа 50 түхэ... бусад районуудта hарын ...түхэриг байхаар тогтоог...

...дэлдэг эхэнэрнүүдтэ дээ...урдагдаhан амаралтын үг...тэй хамта үхибүүдээ ха...алхынь тула хүүгэдэйнгээ ...лэхадтай болотор, харин ...дээ хоёр жэлтэй боло... салин түлэлгэгүй нэмэл...маралта абаха эрхэ олгог... Тиихэдээ таhалгаряагүй ...айнь стаж болон мэргэ...ээ худэлмэрилhэн ста... тоологдодог байха юм.

...рай, бага наhатай үхибү... хойноhоо харууhалхын ...үгэдэг амаралтын бо... ехэ болгохо ба түлөө... хэмжээе дээшэлүүлхэ та...хэмжээнүүд арбан хоёрдо...бан жэлдэ бэелүүлэгдэ...лүүлэгдэхэ байна.

...бан нэгэдэхи ба арба... дохи табан жэлнүүдтэ хүү... саадууд болон яслинуу... hунаагдаhан үдэртэй hур...нууд болон бүлэгүүдэй... эрнүүдэй лагерьнуудай бо... хүүгэдэй бусад эмхи зур-

гаануудай тоо али болохоор хүгжөөгдэхэ. hургуулиин наhа гүйсөөгүй үхибүүдэй сад үргэлжын ба сад зуурын эмхи зургаануудаар эгээл гүйсэд дүүрэнээр хангаха, тиихэдээ ниитын үйлэдбэридэ эхэнэрнүүдэй олоороо худэлдэг районуудта тэдэнэй дутагдалые ойрын жэлнүүдтэ усадхаха хэмжээнүүдые түсэбүүдэй проектнүүд дотор хараалхыень СССР-эй Госпланда, союзна республиканүүдай Министрнүүдэй Соведүүдтэ, СССР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудта даалгагдаа.

Хэрэгтэй болоhон ушарнуудта үхибүүдые түхэреэн сүүдхын туршада, тэрэ тоодо амаралтын ба hайндэрэй үдэрнүүдтэ байлгаха hургуулиин наhа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаанууд гү, али бүлэгүүдые байгуулха ёhотой. Районуудай болон албан зургаануудай хүүгэдэй ясли болон саадуудта hууринуудыень андалдуулха ябадал ургэнөөр хэрэглэхэ.

Хүүгэдэй яслинууд, ясли-садуудай, нарай үхибүүдэй бүлэгүүдые болон хүүгэдэй байшангуудые мэргэжэл түгэс кадрнуудаар хангалгүе hайжаруулхын тула, хүүгэдэй саадуудай хүмүүжүүлэгшэдтэ тогтоогдоhон, зургаан часай худэлмэриин үдэр болон 36 үдэрэй амаралта эдэ эмхи зургаануудта худэлмэрилдэг медицинскэ сестрануудта арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада тогтоохо.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ hургуулиин наhа гүйсөөгүй эмхи зургаануудта эдеэ хоолдо гаргашалагдадаг гаргашануудай нормые дунда зэргээр 10—15 процентээр ехэ болгохо, мүн тэрэшэлэн бүлын гэшүүндэ хүртэдэг дунда зэргын бүхы олзо оршын hарадаа 60 түхэригhөө дээшэ бэшэ байhан бүлэнэрые үхибүүдээ ясли, саад болон интернат hургуулинуудта байлгаhанайнь түлөө түлбэриhөө сулөөлхэ.

Ниитын үйлэдбэридэхи ажалаа хүүгэдээ хүмүүжүүлгэтэй тааралдуулан ябуулха арга олгохо эгээл зохид hайн эрхэ байдал эхэнэрнүүдтэ бии болгохо зорилгоор:

эхэнэрнүүдэй гүйсэд бэшэ ажалай үдэр гү, али гүйсэд бэшэ ажалай неделидэ, үдэр бүри hэлгэгдэдэг (хубилгагдадаг, графигаар худэлхэ), мүн тэрэшэлэн гэртээ худэлмэрилхэ ябадал ургэнөөр дэлгэрүүлхэ талаар хэмжээнүүдые зохёон табижа, бэелүүлхыень союзна республиканүүдай Министрнүүдэй Соведүүдтэ, СССР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудта даалгагдаа.

1981 онhоо эхилжэ, хоёр болон тэрэнhээ олон 12 наhа гүйсөөгүй үхибүүдтэй худэлмэрилдэг эхэнэрнүүдтэ гурбан үдэрэй түлбэритэй нэмэлтэ амаралта (хэрбээ амаралтынь нинтэ болзор 28 календарна үдэрhөө дээшэ болоогүй hаань) үгэхэ; жэл бүри зунай гү, али тэдээндэ таарамжатай зохид сагта амаралта түрүүшын ээлжээндэ абаха эрхэ олгохо; үйлэдбэриин эрхэ байдалай таарамжатай байhан үедэ захиргаанай зүбшөөлтэйгөөр үхибүүдэйнгээ хойноhоо харууhалхынь тула салин хүлhэ түлбэригүйгөөр хоёр недели хүрэтэр болзортой нэмэлтэ амаралта абаха эрхэ олгохо.

Үбшэн хүүгэдэйнгээ хойноhоо харууhалхынь тула 14 үдэр хүрэтэр болзортой түлбэритэй амаралта арбан нэгэдэхи табан жэлдэ үгэдэг болохо, тиихэдээ мүнөө хүсэндөө байhан хуулияар тогтоогдоhонhоо үлүү үдэрнүүдтэнь салин хүлhэнэйнь 50 процентые түлэдэг байха.

Тогтоол дотор үхибүүдтэй бүлэнэрэй материальна хангалгые дээшэлүүлхэ талаар хэдэ хэдэн хэмжээнүүд хараалагданхай. Тодорхойлбол:

Худэлдэг ба үйлэдбэридэ ажаллангүй hурадаг эхэнүүдтэ түрүүшынь үхибүүнэй түрэхэдэ 50 түхэригэй, хоёрдохи ба гурбадахи үхибүүнэй түрэхэдэ 100 түхэригэй хэмжээтэй нэгэ доро үгтэдэг гүрэнэй туhаламжа арбан нэгэдэхи табан жэлдэ үгэдэг болохо. Дүрбэдэхи ба хойшонхи үхибүүдэйнь түрэхэдэ, мүнөө үгтэдэг туhаламжын хэмжээе тэрэ зандань үлөөхэ.

Ганса эхэнүүдтэ түлэгдэдэг гүрэнэй туhаламжын хэмжээе 1981 ондо hарадаа нэгэ хүүгэдэй 20 түхэриг хүрэтэр дээшэнь болгохо. Тиихэдээ хүүгэдэйнь 16 наhа гүйсэтэр (стипенди абадаггүй hурагшадай 18 наhа хүрэтэр) тэрэ түлэгдэдэг байха.

Таба гү, али тэрээнhээ олон үхибүүдые, үгышье hаа, бага наhанhаа гэмэлтэhэн үхибүүдые хүмүүжүүлhэн, худэлмэриин гүйсэд стажтай болоогүй эхэнэрнүүдтэ наhанайнь пенси тогтоходоо, нэмэлтэ хүнгэлэлтэнүүдые энэл 1981 ондо хэрэглэхэ гэжэ хараалагдаа.

Үхибүүдтэй бүлэнүүдэй болон залуу айлнуудай гүрэнэй гэр байра абаха, тэрэшэлэн имсын гэр бариха ба гэр байрын кооперативна барилгада хабаадаха булюу эрхэнүүдыень ургэдхэхэ талаар хэдэ хэдэн хэмжээнүүд тодорхойлогдоо. Гэр бүлэ болоhон тухай үнэмшэлгэ абаhанhаань хойшо нэгэ жэлэй туршада залуу гэр бүлынхидhөө үхибүүгүй эрхэтэдэй налог абаха ябадал арбан нэгэдэхи табан жэлдэ болюулха гэжэ шиидхэгдээ.

Үхибүүдэй хэрэглэмжын эд товарнуудай гүрэнэй розничнэ хүнгэлэлтэтэй сэнгүүдые саашадаа тогтоохо хараа баримталха хэрэгтэй гэжэ мэдэрэгдээ. Элдэб хэмжээнэй олзо доходтой бүлэнэрые эдэ эд товарнуудаар хангалгын түлөө, хүн зоной ехээр хэрэглэдэг үхибүүдэй үнэгүй эд товарнуудые үйлэдбэрилгэ бага болгохогүйн түлөө хүүгэдэй эд бараа гаргадаг министерствэнүүд болон предприятинуудай харюусалга дээшэлүүлхэ.

Гэрэй ажалые хүнгэдхэхэ, гэрэй ажахы эрхилэлгэдэ гарадаг сагые хороохо зорилготойгоор худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, ажаhуудал хангалгын предприятинуудай худэлмэрие нилээд hайжаруулха зорилгонууд тогтоол дотор тодорхойлогдоо.

Нарайлха эхэнэрнүүд болон үхибүүдэй элүүрые хамгаалхын, бэхижүүлхын аша туhада бүлэг хэмжээнүүд бэелүүлэгдэхээр хараалагдана. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ пионерэй лагерьнуудта ошохо путёвкануудай түлбэри тушаа нэмэлтэ хүнгэлэлтэнүүд бии болгогдохоор, гэр бүлөөрөө амархын тула пансионадуудые, элүүржүүлгын бусад эмхи зургаануудые саашадань хүгжөөхөөр хараалагдана.

Демографиин, гэр бүлын, гэрлэлгын нангин ёhо гуримай, үхибүүдые хүмүүжүүлгын, хүн зоной элүүрые хамгаалгын, тэдэнэй амаралта ба сүлөө сагые үрэ түгэсөөр эмхидхэлгын асуудалнуудаар, социалис общетвын эгээл үндэр дээдэ моральна үнэтэ баялигууд болохо гэр бүлые бэхижүүлхэ зорилготойгоор хүмүүжүүлгын худэлмэрие шангадхаха талаар номуудые олоорнь хэблэхэ тухай заабаринууд зохихо эмхинүүдтэ үгтөө.

* * *

Социально-экономическа үндэhэн хубилалтануудай болоhоной ашаар манай орон дотор наhатай болоходонь, хэрбээ үбдэхэдэнь, ажаллаха арга шадабаряа гүйсэд дүүрэнээр гү, али зарим хубяарнь гээхэдэнь, мүн тэжээхэ хүнөө алдахадань, материальна хангалгын талаар совет эрхэтэдэй эрхэнүүдые бэелүүлхэ арга олгоhон социальна хангалгын гүрэнэй системэ манай орон дотор байгуулагдажа, сагүргэлжэ нарижуулагдажа байна.

Социальна хангалгын системые hайжаруулха зорилготойгоор наhаяа хүсэжэ амаралтада гараhан худэлмэришэд болон алба хаагшадай пенсиин эгээл доодо захын хэмжээн 1981 ондо hарадаа 50 түхэриг хүрэтэр, мүн инвалид болоhонhоо гү, али тэжээхэ хүнөө алдаhанhаа уламжалан, абадаг пенсинүүдэй доодо захын хэмжээн дээшэлүүлэгдэхээр хараалагданхай. Инвалид болоhонhоо гү, али тэжээхэ хүнөө алдаhанhаа уламжалан абадаг пенсинүүдэй доодо захын хэмжээнүүдые дээшэлүүлхэ зуураа, наhаяа хүсэжэ амаралтада гараhан колхозуудай гэшүүдэй пенсиин доодо захын хэмжээе арбан нэгэдэхи табан жэлдэ hарадаа 40 түхэриг хүрэтэр дээшэлүүлхэ тухай Колхозуудай союзна соведэй дурадхал абтаа.

Эдэнэй пенсинүүдые мүнөө үедэ иимэрхүү мэргэжэлэй худэлмэрилэгшэдтэ олгогдодог пенсинүүдэй хэмжээндэ дүтэлүүлхые хараалан, арба гаран жэлэй урда тээ пенсидэ гараhан худэлмэришэд болон алба хаагшадай дундаhаа гараhан пенсионернүүдтэ олгогдодог пенсинүүдэй хэмжээе энэ табан жэлдэ дээшэлүүлхэ байна. Нэн түрүүн эдэ хэмжээнүүд hарадаа 60 түхэригhөө бага пенси абадаг пенсионернүүдтэ хабаатай юм. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ дурсагдаhан хэмжээнүүд ургэлжэлүүлэгдэхэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаададагшадай ажабайдалые саашадань hайжаруулха хэмжээ ябуулганууд энэ табан жэлдэ бэелүүлэгдэхээр хараалагдана. ВЦСПС-тэй хамта зохихо дурадхалнуудые СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ оруулхыень СССР-эй Госкомтрудта, СССР-эй Госпланда, СССР-эй Финансын министерствэдэ, Оборонын министерствэдэ даалгагдаа.

Үндэр наhатай хүнүүдтэ, инвалидуудта зорюулагдаhан интернат байшангуудые нилээд олошоруулха, эдэнэй байра байдалай ба социально-ажаhуудал хангалгын хэмжээе дээшэлүүлхэ заабаринууд союзна республиканүүдай Министрнүүдэй Соведүүдтэ, Колхозуудай союзна соведтэ үгтөө. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ үндэр наhатай хүнүүдтэ, инвалидуудта зорюулагдаhан интернат байшангуудта эдеэ хоол, эм дом болон бусад хэрэглэмжэнүүдтэ гаргашануудай хэмжээе дунда зэргээр 20—25 процентээр дээшэлүүлхэ байна.

Хүсэд бэшэ ажалай сагай, мүн гэртээ хэhэн худэлмэрие оруулалсан, ниитын үйлэдбэридэ пенсионернүүдэй хабаадаха арга боломжонуудые ургэдхэхэ хэмжээнүүдые зохёон бэелүүлхыень союзна республиканүүдай Министрнүүдэй Соведүүдтэ, СССР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудта дурадхагдаа. Дайнай ба ажалай ветерануудай, ажал хэжэ шадахагүй эрхэтэдэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ анхаралаа шангадхахыень, хуулиар тогтоогдоhон хүнгэлэлтэнүүдые, булюу байлгые эдэнэртэ хэлбэришэгүйгөөр олголгын хойноhоо нарин хиналта тогтоохыень энэ тогтоол союзна республиканүүдай Компартинуудай ЦК-нуудые, партиин крайкомуудые, союзна ба автономито республиканүүдай Министрнүүдэй Соведүүдые, арадай депутадуудай хизаарай, областной ба районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдые уялгалба.

* * *

Дурсагдаhан хэмжээ ябуулганууудые бэелүүлгын гурим ба болзор тухай дурадхалнуудые ВЦСПС-эй, зохихо министерствэнүүд болон албан зургаануудай хабаадалгатайгаар бэлдэжэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ табихыень СССР-эй Госкомтрудта, СССР-эй Госпланда, СССР-эй Минфиндэ СССР-эй Министрнүүдэй Совет даалгаа.

СОВЕТ-МОНГОЛ ЭКИПАЖАЙ НИИДЭЛГЭ АМЖАЛТАТАЙГААР ДҮҮРЭБЭ

КОСМОНАВТНУУД ВЛАДИМИР ДЖАНИБЕКОВ, ЖУГДЭРДЭМИДИЙН ГУРРАГЧА ГАЗАРТАА БУСАЖА ЕРЭЭ

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

Онгосын командир Советскэ Союзай Герой, СССР-эй летчик-космонавт Владимир Джанибеков болон космонавт-шэнжэлэгшэ — Монголой Арадай Республикын эрхэтэн Жугдэрдэмидийн Гуррагча гэгшэдhээ бүридэhэн уласхоорондын экипаж «Салют-6»—«Союз Т-4» — «Союз-39» гэжэ замбуулинай комплекс дээрэ хамтын шэнжэлгэнүүд болон туршалгануудай программые амжалтатайгаар бэелүүлhэнэйнгээ hүүлээр 1981 оной мартын 30-да Москвагай сагаар 14 час 42 минутада Газартаа бусажа ерэбэ. Космонавтнууд нүхэд Коваленок болон Савиных «Салют-6» станци дээрэ худэлмэреэ ургэлжэлүүлhээр.

«Союз-39» гэжэ онгосын буулгагдадаг аппарат Советскэ Союзай газар дайда дээрэ хараалагдаhан райондо Джезказган хотоhоо зүүн-урагшаа 170 километртэ бууба. Бууhанайнь hүүлээр нүхэд Джанибеков болон Гуррагчагай бэенүүд hайн.

«Салют-6»—«Союз Т-4» — «Союз-39» гэжэ замбуулинай комплекс дээрэ уласхоорондын экипажай худэлмэрилхэ үедэ Советскэ Союзай ба Монголой Арадай Республикын эрдэмтэдэй хамтаараа бэлдэhэн түсэбөөр хараалагдаhан шэнжэлгэнүүд, туршалганууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдээ.

Космонавтнууд Коваленок, Савиных, Джанибеков болон Гуррагча газарай баялигуудые, оршон тойронхи байгаалиие шэнжэлхэ зорилготойгоор хүүрай газарай зарим районуудай, дэлхэйн океан далайн акваториин фото-зураг буулгаhан байгаа.

Микрогравитациин оршон байдалда шэнэ соединенинүүдые абаха зорилготойгоор технологическа хамтын хэдэ хэдэн туршалганууд хэгдээ. Замбуулинай дайдада эрдэм, техникын элдэб зорилгонуудые шиидхэхын тула объектнүүдэй голографическа буулгабаринуудые бэшэжэ абалгын, дамжуулгын шэнэ аргануудые зохёохо туршалганууд ниидэлгын программын шухала хубинь болоhон байна.

Хүнэй бэе махабадта замбуулинай ниидэлгын ямараар нүлөөлдэгые шалгаха, биологическа зүйлнүүдэй хүгжэлтэ шэнжэлхэ медико-биологическа ехэ шэнжэлгэнүүд туршаа-нууд хэгдэhэн байна. «Салют-6» гэжэ станциин худэлмэрилхэ үедэ урда тээхи уласхоорондын экипажнуудай эхилтэр шэнжэлгэнүүд ургэлжэлүүлэгдээ.

«Интеркосмос» гэжэ программаар замбуулинай ээлжээтэ ниидэлгые амжалтатайгаар түгэсхэлгэ хадаа эб найрамдалай ба эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын аша туhада замбуулинай дайдые шэнжэлгэдэ аха дүү социалис оронуудай аша үрэ ехэтэй харилсаанай шэнэ жэшээ болоно.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙ СССР-эй ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ НҮХЭР В. А. ДЖАНИБЕКОВЫЕ ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНООР, «АЛТАН ОДОН» ГЭЖЭ ХОЁРДОХИ МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ

«Салют-6» —«Союз» гэжэ замбуулинай эрдэм-шэнжэлгын комплекс дээрэ замбуулинай дайда соогуур амжалтатайгаар ниидэhэнэйнь, тиихэдээ эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаhанайнь түлөө Советскэ Союзай Герой СССР-эй летчик-космонавт нүхэр **Джанибеков** Владимир Александровичые Ленинэй орденоор, «Алтан Одон» гэжэ хоёрдохи медаляар шагнаха.

Советскэ Союзай Герой нүхэр В. А. Джанибековэй гаргаhан баатаршалгын хүндэлэлдэ геройн эхэ нютагта бронзо бюст табиха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1981 оной мартын 30.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

МНР-эй ЭРХЭТЭН КОСМОНАВТ-ШЭНЖЭЛЭГШЭ ЖУГДЭРДЭМИДИЙН ГУРРАГЧАДА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

«Салют-6»—«Союз» гэжэ замбуулинай эрдэм-шэнжэлгын комплекс дээрэ замбуулинай дайда соогуур амжалтатайгаар ниидэhэнэйнь, тиихэдээ эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаhанайнь түлөө МНР-эй эрхэтэн космонавт-шэнжэлэгшэ Жугдэрдэмидийн **Гуррагчада Ленинэй** орден ба **«Алтан одон»** медаль барюулалгатайгаар **Советскэ Союзай Геройн** нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1981 оной мартын 30.

КОСМОНАВТНУУДТА—МНР-эй ШАГНАЛНУУД

МНР-эй Арадай Ехэ хуралай Президиум Советскэ Союзай Герой СССР-эй летчик-космонавт полковник В. А. Джанибековтэ, МНР-эй түрүүшын космонавт-капитан Ж. Гуррагчада Сүхэ-Баатарай орден ба «Алтан одон» медаль барюулалгатайгаар Монголой Арадай Республикын Геройн нэрэ зэргэ олгобо.

«Салют-6»—«Союз» гэжэ замбуулинай эрдэм-шэнжэлгын комплекс дээрэ совет-монгол хамтын ниидэлгэ амжалтатайгаар хэhэнэйнгээ түлөө космонавтнууд шагнагдаhан байна.

(ТАСС).

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ПРЕДПРИЯТИНУУДАЙ, ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ БА ОРГАНИЗАЦИНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ, ПАРТИИНА, СОВЕТ БА КОМСОМОЛОЙ ОРГАНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ «БАЙГАЛ-АМАРАЙ ТҮМЭР ЗАМ БАРИЛГАДА ХАБААДАhАНАЙ «ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ

Байгал-Амарай түмэр замай барилга болон барилгашадые хангаха талаар шэн габьяатайгаар ажаллаhанайнь түлөө иимэ хүнүүдые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэhөө **«Байгал-Амарай түмэр зам барилгада хабаадаhанай түлөө»** медаляар шагнаха:

Милициин старшина **Белевский** Николай Андриановичые — арадай депутадуудай Хойто-Байгалай районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй дотоодын хэрэгүүдэй таhагай милиционер.

Бодрова Эльвира Александровнае — Хойто-Байгалай районой санитарно-эпидемиологическа станциин врач.

Бородина Татьяна Николаевнае — Нижнеангарскын түбэй районно больницын врач-стоматолог, Хойто-Байгалай район.

Бороева Анна Максимовнае — арадай депутадуудай Хойто-Байгалай районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй таhагай бюджедэй талаар инспекциин начальник.

Будаев Базар Сангадиевичые — КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой таhагай инструктор.

Вишняков Александр Васильевичые — Хойто-Байгалай лесхозой Байгалай лесничествын лесовозой жолоошон.

Власьевский Михаил Васильевичые — арадай депутадуудай Северобайкальска городской Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшын орлогшо.

Волосатова Танзиль Нуретдиновнае — түбэй нөөсэлгын кассын ахамад бухгалтерай орлогшо, Хойто-Байгалай районой Нижнеангарск гэжэ худэлмэришэнэй посёлок.

Галкин Николай Александровичые — Хойто-Байгалай районно типографиин директор.

Гольский Анатолий Николаевичые — киносетиин Хойто-Байгалай районой дирекциин киномеханик.

Гордейчик Николай Григорьевичые — Хойто-Байгалай районой ахамад санитарна врач.

Давыдов Сергей Александровичые — Северобайкальскын искусствын багша, Хойто-Байгалай район.

Давыдова Людмила Степановнае — Северобайкальскын искусствын hургуулиин багша, Хойто-Байгалай район.

Залуцкий Константин Иосифовичые — арадай депутадуудай Хойто-Байгалай районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түсэблэлгын комиссиин түрүүлэгшэ.

Заплаткин Николай Васильевичые — Хойто-Байгалай лесхозой ахамад лесничи.

Милициин ахалагша сержант **Игнатченко** Виктор Николаевичые — арадай депутадуудай Хойто-Байгалай районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй дотоодын хэрэгүүдэй таhагай участково инспектор.

Каратаева Федосья Ивановнае — Хойто-Байгалай районой хүн зоной ажаhуудал хангалгын комбинадай парикмахер.

Князева Татьяна Николаевнае — СССР-эй Гүрэнэй банкын Нижнеангарскын отделениин ахалагша бухгалтер, Хойто-Байгалай район.

Кобелева Людмила Ивановнае — арадай депутадуудай Хойто-Байгалай районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй секретарь.

Кобцева Надежда Алексеевнае — Северобайкальскын худэлмэришэн залуушуулай 1-дэхи hургуулиин багша, Хойто-Байгалай район.

Кокорин Анатолий Григорьевичые — Нижнеангарскын районно соёлой байшангай директор.

Колганова Елена Владимировнае — Северобайкальскын искусствын hургуулиин багша, Хойто-Байгалай район.

Манзаров Пурбо Тубановичые — КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой секретарь.

Мартыненко Мария Степановнае — хүн зоной ажаhуудал хангалгын Хойто-Байгалай районно комбинадай парикмахер.

Митясов Петр Михайловичые — КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой таhагые даагша.

Молитвин Александр Афанасьевичые – КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой таhагые даагша.

Мороз Наталья Петровнае — Северобайкальскын худэлмэришэн залуушуулай 1-дэхи hургуулиин директорэй орлогшо, Хойто-Байгалай район.

Нагаев Олег Аркадьевичые — КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой таhагай инструктор.

Наймушина Лариса Гавриловнае — хүн зоной ажаhуудал хангалгын Хойто-Байгалай районно комбинадай ажаhуудал хангалгын байшангые даагша.

Иекипелова Тамара Михайловнае — Северобайкальскын түбэй районно библиотекын директор.

Николаев Владимир Евгеньевичые — Буряадай АССР-эй Телевидени ба радио-дамжуулгын талаар гүрэнэй комитедэй кинооператор-корреспондент.

Оскорбина Любовь Васильевнае—Хойто-Байгалай районно эд хэрэглэмжын бүлгэмэй пекарь.

Панютина Аида Юсуфовнае — Нижнеангарскын түбэй районно больницын медицинскэ сестра, Хойто-Байгалай район.

Помигалов Юрий Афанасьевичые — Хойто-Байгалай районно эд хэрэглэмжын бүлгэмэй түрүүлэгшын орлогшо.

Розанов Николай Алексеевичые — КПСС-эй Буряадай обкомой таhагые даагша.

Рябчикова Доня Михайловнае — СССР-эй Гүрэнэй банкын Нижнеангарскын отделениин ахамад бухгалтер.

Свечинов Юрий Николаевичые — Буряадай АССР-эй Телевидени ба радио-дамжуулгын талаар гүрэнэй комитедэй кинооператор-корреспондент.

Сердюков Вячеслав Григорьевичые — Хойто-байгалай лесхозой директор.

Скородумова Галина Александровнае — КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой таhагые даагша.

Смородникова Екатерина Ивановнае — ВЛКСМ-эй Хойто-Байгалай райкомой секретарь.

Милициин подполковник **Солодимов** Пётр Петровичые — арадай депутадуудай Хойто-Байгалай районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй дотоодын хэрэгүүдэй таhагай начальник.

Третьякова Валентина Александровнае — Северобайкальскын нөөсэлгын кассын ахалагша кассир, Хойто-Байгалай район.

Удовиченко Николай Максимовичые — киносетиин Хойто-Байгалай районно дирекциин автомобилиин жолоошон.

Филатова Людмила Михайловнае — арадай депутадуудай Тоннельнэ поселково Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ, Хойто-Байгалай район.

Хахалова Ульяна Ивановнае — Хойто-Байгалай районно типографиин наборщица.

Шитикова Татьяна Алексеевнае — Нижнеангарскын түбэй районно больницын отделениие даагша, Хойто-Байгалай район.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1981 оной мартын 26.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ: ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

ЛЕКЦИОННО ПРОПАГАНДЫН ҮРЭ НҮЛӨӨ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

Лектор ба пропагандистнуудай, агитатор ба элидхэлшэдэй — партиин политикые олониитэдэ дамжуулан нэбтэрүүлдэг, тэрэнэй хэрэг түсэбүүдые тайлбарилан ойлгуулдаг хүнүүдэй ажал хүдэлмэриинь партиин XXVI съезд дээрэ үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн байна. «Тэдэнэр арад зондо аша туһатай шухала хэрэг хэнэ. Тэдэндэ баяр хүргэе!» — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Тоосоото элидхэл соогоо Л. И. Брежнев онсо тэмдэглэн хэлээ һэн.

Теэд, үнэхөөрөөшье, партиин үзэл сурталай олон янзын, бэлэн бэшэ ажал ябуулгада, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ лекционно пропаганда шухала нэгэн һуури эзэлдэг гээшэ.

Тэрэ хадаа имагтал өөртэнь лэ хамаатай онол аргануудаараа түһөөр мэдээсэл болон хүмүүжүүлгэ гэһэн арюун уялгаа бэелүүлжэ, нэгэ доро эмхидхэлэйшье бага бэшэ үүргэ дүүргэдэг, социальна талаараа совет хүнэй эдэбхи түгэс шанар шэнжые бүрилүүлхэдэ ехэ үүргэтэй байна. В. И. Ленин аман үгын агитацие зохёохы политическэ болон эмхидхэлэй ажал ябуулгын онсо өөрсэ арга мүн гэжэ тоолодог бэлэй. Партиин политикада хүн зониие хабаадуулха, ажахын түрүү дүй дүршэлые, эрдэм наука, техникэ болон соёлой шэнэ туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ талаар тэрэшни шанар шэнжэтэй үүсхэл бэелүүлдэг гэжэ В. И. Ленин сэгнэдэг байһан юм.

Ушар тиимэһээ манай партиин Центральна Комитет лекционно пропаганда тушаа һуралшагүй анхарал табидаг. Тэрэнэй гол шэглэлнүүдые тодорхойлдог, тэрэнэй эмхидхэлэй арга маягуудые нарижуулха хэрэгые залан ударидаг юм. Лектор болон элидхэлшэдые хүн зоной дунда партиин үгэнүүдые дамжуулан тардаадаг, коммунис байгуулалтын үзэл сурталай, социальна болон экономическэ зорилгонуудые бэелүүлхэдэ туһалдаг өөрын дайшалхы отрядынь гэжэ партии тоолодог юм.

«Лекционно пропагандын байдал ба тэрэниие һайжаруулха хэмжээнүүд тухай», «Үзэл сурталай, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри саашадань һайжаруулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолнууд тэрэ сэгнэлтые үнэмшэстэйгөөр гэршэлжэ үгэнэ.

Манай республикын лекторнууд хэмжээгээрээ үргэн, тематикаараа олон янзын пропагандистска хүдэлмэри ябуулна. Лекционно пропагандын дэлисые, жэшээнь, иимэ тоо, баримтануудаар дүүрэнхэй хаража болоно. Мүнөө республика дотор 3 мянга гаран лекци уншагдажа, тэдэниие 80 мянга гаран хүн шагнадаг байна. Лекционно пропагандые партийна комитедүүдэй 900-гаад элидхэлшэд, «Знание» бүлгэмэй 14 мянга гаран лекторнууд эмхидхэнэ.

Республикын лекторнууд партиин политикын зохёохы шэнжые үнэнэй гүнзэгыгөөр тайлбарилжа, съездүүд, Центральна Комитедэй пленумүүдэй шиидхэбэринүүд, Л. И. Брежневэй зохёолнууд дотор тодорхойлогдоһон научна коммунизмын шухала асуудалнуудые хүн зондо үнэншэмээр тодоор ойлгуулха хэрэгые өөрын нангин уялга гэжэ тоолоно. Мүнөөнэй дотоодын болон гадаадын байдал, үйлэдбэриин үрэ болон продукциин шанар дээшэлүүлхэ түлөө тэмсэл, жэаг журам болон эмхитэй байдалые бэхижүүлгэ, обществодо харша ябадалда, хорото үзэл сурталда эбсэшэгүйгөөр хандалга хүмүүжүүлхэ болон бусад шухала асуудалнууд лекционно пропагандын гол удхань юм.

Республикын партийна организацинууд лекционно пропагандые дурсагдаһан асуудалнуудта шууд шэглүүлхэ зүүрээ, арга маяг, онол аргануудыень нарижуулжа байдаг. Шагнагшадта али нэгэн һалбараар эрдэм мэдээсэл олгодог лекцинүүдэй циклнууд, ниитын-политическэ уншалганууд, тематическа лекторинууд болон научна-теоретическа конференцинууд улам олоор үнгэргэгдэдэг болоо. Мүнөө үедэ Улаан-Үдэ городой болон республикын районуудта ниитын-политическэ темээр 200 гаран лекторинууд хүдэлнэ. 28 мянга шахуу хүн арадай 170 университедтэ һурана.

Һуралсалай ниитын эдэ эмхинүүдтэ гансал научна эрдэм мэдээсэл дэлгэрүүлхэ бэшэ, мүн хүдэлмэришэдые марксизм-ленинизмын үзэл бодолоор хүмүүжүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдадаг. Байгалай тухай эрдэм мэдээсэр — Буряадай геологоуправлениин дэргэдэхи, хүдөө ажахын эрдэм мэдээсэр — Баргажанай райондохи, педагогическа эрдэм мэдээсэр — багшанарай институдай болон Загарайн районой Шэнэ Бэрээнэй дунда һургуулиин дэргэдэхи, хуули ёһоной эрдэм мэдээсэр — Прибайкалиин районой арадай университедүүд нилээд дүй дүршэлтэй болонхой.

Республика дотор хүн зоной дунда мэдээсэл нэбтэрүүлгын олон янзын онол аргануудые хэрэглэдэг. Районуудта автопоездууд, агитбригаданууд хүдэлнэ. Тэдэнэй бүридэлдэ лектор, элидхэлшэд, уран һайханай бүлгэмүүдэй хабаадагшад ородог. Партиин областной комитет хүтэлбэрилэгшэ партийна болон советскэ хүдэлмэрилэгшэд, городой эмхи зургаануудай, дээдэ һургуулинуудай эрдэмтэд, багшанарһаа бүридэһэн пропагандистска бүлэгүүдые республикын районуудта хододоо эльгээжэ байдаг.

Һаяхан КПСС-эй XXVI съездын материалнууд, тогтоолнуудые хүн зондо тайлбарилан ойлгуулхын тула республикын районуудта КПСС-эй обкомой пропагандистска томо бүлэг ошоһон байна. Тиихэдээ элидхэлшэд, лекторнүүд колхоз, совхозуудай малай фермэнүүдтэ, хонишодой бригадануудта, предприяти болон эмхи зургаануудта ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулаа, районно семинарнуудай хүдэлмэридэ хабаадалсаа, нютаг нютагай пропагандистнуудта методическа туһаламжа хүргөө.

Областной партийна организаци хадаа лекционно-пропагандистска ажал ябуулгада, мүн бусадшье онол аргануудые хэрэглэхын тула зохихо хэмжээнүүдые абана.

Республика дотор һүүлэй үедэ хаа хаанагүй ниитэ нэгэн полит-үдэр үнгэргэдэг болоо. Районно газетэнүүдтэ тунхаглаһан графигай ёһоор, энэ үдэр партийна комитедүүдэй элидхэлшэд — КПСС-эй райкомой, райсоведэй гүйсэдкомой хүдэлмэрилэгшэд, предприяти, болон ажахын хүтэлбэрилэгшэд, парткомой секретарьнар, мэргэжэлтэд предприяти, эмхи зургаан, колхоз болон совхозуудта элидхэл, лекцинүүдые үнгэргэдэг. Тэрэшэлэн тусхай түсэбэй ёһоор, КПСС-эй обкомой, Улаан-Үдын горкомой элидхэлшэд, тэдэнэй тоодо секретарьнар, таһагые даагшанар, орлогшонор республиканска эмхи зургаануудай болон нэгэдэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, «Знание» бүлгэмэй лекторнууд элидхэл хэдэг.

КПСС-эй обкомой лекторнүүдэй бүлэг «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдтэй хамтаржа, ниитэ политическэ темээр плакат-хуудаһа гаргадаг, түсхэй тэ сагуудые хэрэглээд абалсан, мүн тэндэ статьянууд ходоодо хэблэгдэжэ байдаг. «Агитаторай блокнот» соо гол темэнүүдээр методическа зүбшэл, заабаринууд үгтэдэг.

Партиин городской ба районно комитедүүд өөһэдынгөө элидхэлшэд, лекторнүүдые зохихо материалнуудаар хангадаг, полит-үдэрнүүдэй дүнгүүдые ходоодо согсолдог, оролһон асуудал ба дурадхалнуудые тобшолоод, шухала хэмжээнүүдые абадаг. Партиин обком мүн лэ үнгэрһэн полит-үдэрнүүдэй дүнгүүдые шэнжэлдэг юм.

Прибайкалиин, Кабанскын, Улаан-Үдын, Зэдын болон бусад районуудай ажалшадай коллективүүдтэ, тэдэнэй ажаһуудаг газартаньшье партийна ба Соведүүдэй хүдэлмэрилэгшэдтэй, предприяти, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй, үзэл сурталай хүдэлмэриин эдэбхитэдтэй уулзалганууд хэдэн жэлэй туршада заншалта болоо.

Иимэ уулзалгануудай ашаг үрэ тон ехэ. Нютаг нютагай байдал һайнаар мэдэһэнэй ашаар элидхэлшэд, лекторнүүд политическэ-нэбтэрүүлгын ниитэ зорилгонуудые, тус тус коллективүүдэй эрхэ байдалые хараадаа абан, амжалтатайгаар бэелүүлжэ шададаг.

Элидхэлшэдшье уулзалгануудай үедэ онсо шухала мэдээнүүдые оложо абадаг, хүн зоной һанамжалан дурадхаһан үсөөн бэшэ шухала зүйлнүүдые түсэбтөө оруулдаг. Ажалшадай эрилтэ, ажаглалтануудые анхаралтайгаар шэнжэлжэ, дутагдал, бэрхэшээлнүүдые саг соонь элирүүлжэ, зохихо хэмжээнүүдые абхуулдаг.

Лекционно пропагандын түхэл янзануудай нарижан хүгжэхэтэй хамта тэрэ улам удха түгэлдэр болоно. Мүн лекторнүүдэй дүршэл шадабариие дээшэлүүлхэ тушаа анхаралаа саг үргэлжэ табижа байха хэрэгтэй. Тиимэһээ партийна комитедүүд ба «Знание» бүлгэмэй эхин организацинууд лектор, пропагандистнуудые бэлдэхэ, тэдэнэй мэргэжэлые дээшэлүүлхэ, методическа туһаламжа тэдэндэ үзүүлхэ талаар үшөөл ехэ оролдолго гаргаха зэргэтэй.

Партийна комитедүүдэй хараа түсэбүүдтэй зохилдуулан, республиканска, районно, кустовой семинарнууд эмхидхэгдэнэ. Илангаяа залуу лекторнүүд тушаа анхарал ехээр хандуулагдадаг. Марксизм-ленинизмын үдэшын университедтэ уласхоорондын харилсаа холбоонуудай отделени, тиихэдэ уласхоорондын асуудалнуудаар политинформаторнуудай заочно отделени хүдэлдэг. Республикын районуудта болон хотын дээдэ һургуулинуудта залуу лекторнүүдэй һургуулинууд нээгдэнхэй. Партиин обкомой политгэгээрэлэй байшангай дэргэдэ уласхоорондын байдал тайлбарилагшад - лекторнүүдэй саг үргэлжын семинар, мүн партиин горкомдо политинформаторнуудай саг үргэлжын семинар хүдэлдэг байха юм.

Республикын лекторнүүд партийна ба советскэ зургаануудай шиидхэбэринүүд тухай, социально-экономическа ба соёлой байгуулгын зорилгонууд тухай хододоо мэдээсэл абажа байдаг. Лектор, пропагандистнуудта туһаламжа болгон, КПСС-эй обкомой лекторнүүдэй бүлэг, «Знание» бүлгэмэй республикын эмхиин правлени тэдээндэ хэрэгтэй тематическа ба методическа литература, лекци, хөөрэлдөөнүүдэй текстнүүдые эльгээдэг. «Буряад ороной түсэбтэ табан жэл» гэһэн справочник жэл бүри хэблэгдэн гарадаг.

«Түбэгтэй темэнүүдые пропагандын алгад гарадаггүй, бэрхэтэй асуудалнууд гэдэгһээ айдаггүй байхань тон шухала. Манай партиин политика эли тодо. Совет хүнүүдэй али ямаршье асуудалнуудта харюусахаар бидэшье бэлэн байнабди. Тиимэ асуудалнуудта бидэнэй харюусаагүй һаа, манай ороной дайсад социализмые хардаха, муушалхын тула тэрэ ушарые хэрэглэхэ гэжэ оролдохо байһыень ойлгожо, зоримгойгоор тайлбарилха шухала»,— гэжэ партиин XXVI съезд дээрэ хэһэн КПСС-эй ЦК-гай Тоосоото элидхэл соо Л. И. Брежнев онсо тэмдэглэһэн байна.

КПСС-эй обкомой лекторнүүдэй бүлэг лекторнүүдтэ, элидхэлшэдтэ табигдаһан асуудалнуудые һара бүри тобшолжо, тэдэнэй мүрөөр телевидени, радиогоор республикын харюусалгата хүдэлмэрилэгшэдтэ үгэ үгтэдэг. «Агитатор, политинформаторнуудта туһаламжа», «Долоон хоног соо юртэмсэдэ болоһон һонин» гэһэн дамжуулганууд эмхидхэгдэдэг, мүн «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдэй хуудаһануудта «Политическэ темээр хөөрэлдөөнүүд» гэһэн ниитэ гаршаг доро материалнууд толилогдодог.

Республикын партийна организаци, «Знание» бүлгэмэй эмхи мүнөө дээдэ мэргэжэлтэй олохон лекторнүүдтэй гээшэ. Тэдэнэй тоодо В. И. Затеев, Б-М. Балданов, Д. Д. Очиров, Е. М. Кузьминых, З. И. Лазарев, Я. Б. Капсудин, А. С. Серебряков, В. И. Сафронов, В. П. Кашин, П. С. Дырхеев, С. Ф. Попов, А. Г. Бутин, М. В. Соколов, З. А. Норекян, Г. С. Ким болон бусад ородог.

Лекционно пропагандын үрэ нүлөө дээшэлүүлхэ асуудалнуудта областной партийна организаци гол анхарал хандуулдаг. Имагтал һүүлэй үедэ партиин обкомой бюрогой заседанинууд дээрэ «Үзэл сурталай, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые бэелүүлхэ талаар КПСС-эй Гусиноозёрскын горкомой болон Баунтын райкомой ябуулдаг хүдэлмэри тухай», «Лекционно пропагандын байдал ба тэрээниие һайжаруулха хэмжээнүүд тухай», «КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые дүүргэхэ талаар партиин Хяагтын райкомой эрхилдэг хүдэлмэри тухай» болон бусад асуудалнууд харагдаа.

Амжалтануудай хажуугаар лекционно пропагандые эрхилэлгэдэ үшөө олохон дутагдалнууд бии. Олохон лекцинүүд үзэл бодолой, научна ба методическа хэмжээнэйнгээ талаар, добтолхы шанар ба үрэ нүлөөгөөрөө мүнөөнэй эрилтэнүүдтэ бүрин хүсэд харюусанагүй. Үйлэдбэриин түрүү дүй дүршэл, социалис мүрысөөнэй эмхидхэл, ажалай журам бэхижүүлгэ, түүхэй эд, материалнууд, түлишэ ба электрын элшэ хүсые алмалта гэхэ мэтэ асуудалнуудаар лекцинүүд үсөөн уншагдана. Зарим хүтэлбэрилэгшэд ажалшадай урда гаража, үгэ хэлэхэһээ арсадаг, үгышье һаа, һайнаар бэлдэнгүй гарадаг байна.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада республикымнай промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэриин хэмжээн эрид дээшэлхэ ёһотой. Партиин политикые шударгыгаар нэбтэрүүлхэ, КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула ажалшадые эмхидхэн зоригжуулха талаар партийна комитедүүдэй туһалагша байха гээшэ лекторнүүдэй нэрэ хүндын хэрэг, нангин уялга болоно.

Съезд дээрэ табигдаһан асари ехэ зорилгонууд лекционно пропагандые саашадань үргэдхэн хүгжөөхэ, пропагандистнуудай дүршэл шадабари эрид дээшэлүүлхэ гэһэн эрилтэ табижа байһаниинь ойлгосотой. «Шэнэ һайн юумые шэнэ дээрэнь ойлгон мэдэрхэ, дэмжэхэ гээшэ үзэл суртал нэбтэрүүлэгшэдтэ илангаяа шухала байха ёһотой» гэжэ партиин XXVI съездэ КПСС-эй ЦК-гай Тоосоон соо онсо тэмдэглэгдээ бшуу.

Ю. БОЛДОНОВ,
КПСС-эй обкомой лектор.

МАЛ АЖАЛ — онсо шухала һайбари

ҺААЛИШАД УРМА БАЯРТАЙ

Урдань Хойто-Байгалай районой «Байкальское» һууриин хүрэхэнь аргагүй хүшэр һэн. Зундаа пароходоор гү, али самолёдоор ниидэжэ ерэдэг. Хойто-Байгалда зундаа хододоо үүлэ манатай, хура бороотой байдаг. Тиимэһээ тэрэ һууриин тээшэ самолёдууд хаа яахана ниидэдэг.

Хоридохи зуун жэлэй асари ехэ барилга — Байгал-Амарай түмэр замай баригдажа эхилһэн үдэрһөө хойшо эндэхи ажабайдал тад ондоогоор хубилшаба. Байд гээд лэ хүсэ ехэтэй автомашинанууд посёлогой үйлсэнүүдээр хүнхинэсэ гүйлгэлдэжэ, аляа хөөрхэн үхибүүд шаг шууяа табилдан, шардайса гүйлдэхэ. БАМ-ай барилгашадай оролдосо, шадабариин лэ ашаар айл бүридэ үдэр һүнигүй электрын гал носодог болонхой. Северобайкальск городһоо Байгалай эрьеэр, хада уулануудай дундуур 40 гаран километрэй зайда авто-харгы баригдажа, ашаатай машинанууд таһалгаряагүйгөөр үбэлшье, зуншье гүйлгэлдэнэ.

— Манай колхозой гэшүүд байгша оной түрүүшын хоёр һарын даабариһаа гадуур 5 центнер мяха, 6 центнер һү гүрэндөө тушаажа. КПСС-эй XXVI съездэ зорюулан абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэв. Һаалишад, малшад, колхозой бүхы ажалшад шэнэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын үдэрһөө яһала эдэбхитэйгээр ажаллажа байна. Малаа тобир тарганаар адуулжа, байгша ондо һү, мяха гүрэндөө тушааха даабаряа үлүүлхын тула хабашадалаа гаргахал болонобди даа, — гэжэ М. К. Бальбуров томоотойгоор хэлэбэ.

«Победа» колхозой гэшүүд үхэр мал адуулдаг, загаһа баридаг, хаб загаһа агнажа, тоһыень буйлуулдаг байха юм. Колхозой һаалишад үнеэн бүриһөө 2000 — 2400 килограмм һү һаажа, район дотороо мэдээжэ болоһон. Үнгэрһэн жэл 4500 хаб загаһа бариха даабари үлүүлэгдээ бэлэй. Үхэр малайнгаа ашаг шэмыень дээшэлүүлжэ, гүрэндөө ехэ һү, мяха худалдахын тула колхозой ажалшад, зооветеринарна мэргэжэлтэд эдэбхитэй хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлнэ.

— Һү, мяха ехээр худалдахын тула үхэр малаа тобир тарганаар тэжээхэ ёһотойбди. Бидэ бүдүүн, шэмэтэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэ хэрэгтэ гол шухала анхаралаа хандуулаабди. Үнгэрһэн зун 6 мянган центнер бүдүүн тэжээл бэлэдхээ һэмди. Энэ үшөөл бага ааб даа. Байгша ондо бүри ехээр бүдүүн тэжээл бэлэдхэхэ түсэб табинхайбди, — гэжэ М. К. Бальбуров мэдүүлнэ.

Колхозой түб «Байкальское» һууриин Байгалай хойто эрьедэ Рель голой адагта оршоһон юм. Тойроод хабсагаи шулуун хада уланууд, ой модон. Эндэ эбэртэ бодо мал барихань хүндэшэг. Ургамал ногоогоор баян тала дайда эндэ үгы шахуу. Колхозой үхэр мал Рель голой эрьеэр, ой тайгын соорхойнуудта бэлшэдэг юм. Бүдүүн тэжээл колхозой түб буусаһаа 120 — 130 километр холо, Дээдэ Ангарай эрьедэ бэлэдхэгдэнэ. Урдань үбһэеэ Байгал дээгүүр катераар зөөдэг бэлэй. Мүнөө һайн авто-харгытай болоод, зундаа, намартаа, үбэлдөө автомашинаар лэ үбһэн зөөгдэнэ.

— Халуун намарһаа хойшо үхэр малнай тэжээлээр дуталданагүй. Үбһэ хэршээд, холимол тэжээлтэй холёод, үхэр малдаа үгэнэбди. Үбэлэй эхинһээ һүнэй һаам ехээр доошолоогүй,— гэжэ М. К. Бальбуров үгэеэ үргэлжэлүүлнэ.

...Үдэшын һаалиин дүүрээд байхада Байкальскын һүнэй фермэдэ хүрэжэ ерэбэбди. Энэ фермэ Рель голой эрьедэ, ой модоной дунда оршонхой. Шэнээр баригдаһан үргэн сонхотой байранууд жэрылдэнэ. «КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулхабди» гэһэн уряа-плакат иишэ ерэһэн хүн зоной анхарал татана. Һаалишад ажалаа дүүргэнхэй, гэр гэртээ бусахаяа хубсалжа байбад.

— Мүнөөдэр 810 килограмм һү тушаагаабди ... рэнэй 600 килограмм ... Северобайкальск гор... ажалшадта эльгээгээбди ... гэжэ колхозой суута ... шан Л. И. Бутакова ... тайгаар хэлэн, һүтэй ... нуудые тээжэ байһан ... на тээшэ заана.

Табяад наһанай, ... зэргын бэетэй энэ ... эрхим түрүү ажалаара ... он дотороо мэдээжэ ... һоор үнинэй. Үнеэн бүри ... жэлдээ 2400 килограмм ... һааха даабаритай аад, ... —2900 килограмм һү ... Үнгэрһэн жэл КПСС-эй XX... съездэ зорюулагдаһан ... рысөөндэ тон эдэбхитэй ... хабаадажа, үнеэн бүри ... 3038 килограмм һү ... байха юм. Даажа ... үнеэдээ саг болзорто ... техническэ гурим ... һайн шанартай тэжээл ... хооллуулна. Ажал хэрэг ... тон харюусалгатайгаар ... дадаг, бүхы хүсэ шадал ... энэ дуратай хэрэгтээ зорю... даг. Энээн дээрэһээ һайн ... нартай һү ехээр һааһа, ... бүриһөө тугал абана. Эр... түрүү ажалайнгаа түлөө ... лай Улаан Тугай орден ... шагнагдаһан. Л. И. Бута... ва ажал хэрэг тухайгаа ... нирхолтойгоор хөөрэжэ ... төө хамта хүдэлдэг нүхэ... магтаха юм.

— Валентина Шунк... Людмила Тунгусова бол... бусад һаалишад даажа ... һан үнеэдээ зүбөөр, һайн... харууһалжа, ехэ һү ... хэрэгтэ хубитаяа оруу... Жэшээлхэдэ, Людмила Ту... гусова үнгэрһэн жэлдэ ... бүриһөө 2039 килограмм ... абаа. Валя Шункова ... килограмм һү һаагаа ... Һаалишаднай муу бэшэ ... дүн туйлана. Шэнэ та... жэлэй түрүүшын үдэрнүү... үнеэн бүриһөө сүүд... 6 — 7 килограмм һү ... Дүршэл шадабаритай һаали... шад оролдоһонойнгоо ашаар ... лэ даабаряа хододоо үлүү... нэ, — гэжэ Людмила ... новна Бутакова хамта ... дэлдэг нүхэдөө магтаба.

— БАМ-ай барилгашад ... һүүлэй сагта ехэ туһа... хүргөө, хүргэнэшье. ... үнеэнэй бүхэли комп... котельнэтэйгээр барижа ... Үхэр малай байра хал... ууралаар дулаасуулагд... Шабааһа сэбэрлэхэ ... хөөрэлгэ тодхогдонхой. ... лимол тэжээл бэлдэхэ ... хөөрэлгэ һайнаар хүдэл... Эдэ бүгэдэ манай гар... хэдэг ажалые ехэ ... гэдхөө. Үнеэднай ду... байрада ороһоор лэ һү ехэ... үгэдэг болоо,—гэжэ кол... зой үнинэй һаалишан Л. ... Тунгусова баяртайгаар ... дүүлнэ.

Шэнэ байра соонь уу... һаруул, дулаан, ... Һаалишадай ажалаа дүүр... бэеэ угааха таһаг, ... булан ойрын сагта ашагла... гада тушаагдахаар бэлдэ... жэ байнхай. Колхозой һаа... лишад шэнэ фермэтэй бол... һондоо урма баяртай.

Дулаан байра соо мал ... рахада ехэл зохид ... на даа, — гэжэ бултадаа ... гэн дуугаар хэлэбэд. Урда... хүнэй хүрэхын аргагүй ... ло оршоһон колхозой ажал... шадай байдал, һуудал ... дээр хубилба. Һаалишад ... лөө сагтаа сэнхир экран... дамжуулга хаража, Эхэ ор... дотороо, бүхы дэлхэй ... боложо байгаа үйлэ хэрэ... дые хаража, сэдьхэлээ ... даг.

Сэбдэг хүйтэн байгаали... Хойто-Байгалда үхэр ... адуулжа, жэлдээ үнеэн ... риһөө 2000 килограмм ... дээшэ һү һаахын тула ... оролдолго, шадабари ... тэй. Арбан нэгэдэхи та... жэлэй түрүүшын ... үнеэн бүриһөө 2200 ... лограмм һү һаа... уялга абаһан һаали... шад урдаа табиһан зор... гоёо сүм бэелүүлхээр ... шиидэнхэй. Түрүү һаали... Л. И. Бутакова байгша о... түрүүшын хоёр һарын ... шада 421 килограмм, В. ... Шункова 408 килограмм ... Л. Л. Тунгусова 398 кило... грамм һү һаажа, даабари... үлүүлһэн байха юм.

«Победа» колхозой гэшү... сагайнгаа эрилтые һайн ... гоно. Тиимэһээл үхэр ... лайнгаа тоо толгойе ... олошоруулжа, гээлтэ хор... тогүйгөөр, тобир тарган... тэжээхэ гэжэ эрмэлзэнэ.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

Оёдолой «Туяана» нэгэдэлэй Бэшүүрэй филиалай коллектив арбадахи табан жэлэй түгэсхэлэй жэлдэ эрхим һайнаар хүдэлжэ, түсэб болон уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэһэн гээшэ. Тэдэнэр нёдондо продукци гаргаха ба худалдаха түсэбөө 15 хоногоор урид бэелүүлжэ шадаа. Тиигэжэ түсэбһөө гадуур 363 мянган түхэригэй продукци худалдаһан байна.

Бэшүүрэй оёдолой фабрикын хүтэлбэрилэгшэд, бүхы коллектив үйлэдбэридөө мүнөө үе сагай эрилтэдэ харюусамаар оньһон түхеэрэлгэнүүдые нэбтэрүүлхэ, ажалай түрүүшүүлэй дүршэлые бүгэдын шадабари болгохо талаар горитойхон оролдолго гаргадаг. Тиигэжэ 1980 ондо эндэ шэнэ 42 түхеэрэлгэ тодхогдожо, тэрэнэй ашаар продукцинингаа ассортиментые олошоруулһан байна. Богонёор хэлэхэдэ, оёдолой үйлэдбэриие нарижуулан һайжаруулха талаар ехэ эдэбхи үүсхэл гаргаһанай ашаар эндэхи хүдэлмэришэд үнгэрһэн жэлдэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө 102,6 процент дүүргэһэн байха юм.

Оёдолшодой хүдэлмэриин эрхэ байдал, тэдэнэй ажаһуудалые улам һайжаруулха гээшэ фабрикын хүтэлбэрилэгшэдэй бэелүүлхэ гол зорилгонуудай нэгэн болонхой. Тиин филиалай хүдэлмэрилэгшэдтэ мянга гаран кубометр түлеэн бэлдэгдэһэн, хоёр-хоёр байратай гурбан гэр баригдаһан байна. Тэрэнэй хажуугаар өөһэдын хүсөөр хүдэлмэришэдэй гэр байранууд заһабарилагдана.

Үйлэдбэриин участок бүхэндэ үргэн дэлисэтэй социалис мүрысөө шадамараар эмхидхэжэ, эдэбхи үүсхэлые улам ехээр бадаргаха талаар фабрикын коллективтэ горитой ажал ябуулагдана. Жэшээлэн хэлэхэдэ, партиин XXVI съездые зарлаха тухай КПСС-эй ЦК-гай тогтоолой гарахатай сасуу, эндэхи оёдолшод габшагай ажалай вахтада жагсаһан байна. Тиигэжэ тэдэнэр «КПСС-эй XXVI съездэ — габшагай ажалай 26 вахта» гэһэн уряа доро дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсожо, байгша онойнгоо хоёр һарын түсэбтэ даабариие февралиин 23-да дүүргэхэ гэһэн харюусалгатай зорилго урдаа табяад, шэн габьятайгаар хүдэлһэн байна. Энэ ехэ мүрысөөнэй аша туһаар ажалай шэнэ амжалтанууд туйлагд... Жэшээлхэдэ, эрхим оёдолшод Ксения Севастьяновна Нестерова, Анна Петровна Нестерова, Мария Филипповна Иванова, Вана Минаевна Савельева, Тамара Семёновна Копылова болон бусад гурбан һарынгаа түсэб бэелүүлһэн байна.

Түрэл партиингаа эгээл дээдын хуралдаанай хүдэлмэриин үедэ фабрикын оёдолшод ажалайнгаа эршые улам шангадхаа. Тэдэнэр энэ жэлэй хоёр һарын түсэбһөө гадуур 20 мянган түхэригэй продукци худалдаһан тухайгаа элидхэһэн байна.

КПСС-эй XXVI съезд дээрэ хэһэн элидхэл соогоо нүхэр Л. И. Брежнев арад зоной үргэн хэрэглэлэй эд бараануудые элбэгээр, эрхим һайн шанартайгаар гаргаха тухай эрилтэ табиһан байна. Ушар иимэһээ Бэшүүрэй филиалай оёдолшод партиин шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө тэмсэгшэдэй түрүү зэргэдэ дабшана.

Д. МУНКУЕВ.

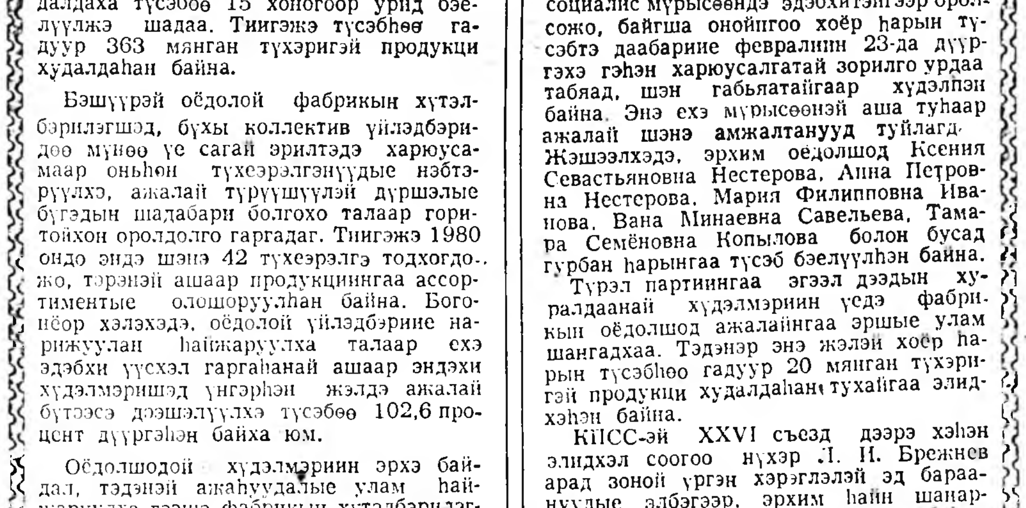

Моисей Иннокентьевич Иванов Мария Спиридоновна һамгантайгаа Загарайн районой XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо хонишоноор хүдэлэг болоһоор һүнэй бэшэ юм. Тиибэшье тэдэнэр түрэл Эрхүүгэй областьдоо мал ажахыда хүдэлдэг байһан, дүй дүршэлтэй гэр бүлэ гэгшэ. Тус районда тэдэнэрэй нүүжэ ерэхэдэ, залуу эхэ хонидой отара даалгагдаһан юм. Тэдэнэр түрүүшынхиеэ хурьгалха хонидой отара даажа абаад, энэ жэлэй түл абалга, үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэжэ байна. Тэдэнэр энэ жэлэ зуун хонин бүриһөө 90 хурьга абахаби гэжэ уялгаа һайнаар дүүргэжэ байна. Мүнөө 600 толгой хонидойнь 410 хурьгалаад, гаргагүйгөөр түлжүүлэгдэжэ байна. Тэдэнэртэ түл абалгадань залуу хүбүүн-сакманщик П. Тыкшинов туһална.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. Тыкшинов (зүүн гарһаа), М. С., М. И. Ивановтон.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

Яарахаар болоол

Урдандаа «Заветы Ильича» совхоз орооһо таряанай, тэжээлэй ургамалай баян ургаса абадаг байһан юм. Теэд һүүлэй жэлнүүдтэ ургасань доошолһон байна. Энэ ганса сагай уларилһаа дулдыдаа бэшэ, харин хабарайнгаа тариягада муугаар бэлдэһэнһээ боловсоо. Байгша ондо тус ажахын инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, механизаторнууд урда жэлэйнгээ алдууе дабтана.

...Үглөөнэй 9 саг. Эндэхи заһабарилгын мастерской соо ороходо мөөртэй нэгэ трактор, гэнжэтэ 3 трактор задалаатай харагдаба. Теэд тэндэнь хон-жэн, эзэдэйнь ажаллаханьшье харагданагүй, түмэр түдэгын нүерөөн, алха дүшын ханхүнаанишье дуулданагүй. Юундэ иимэ сүлөөгүй сагта ажахын механизаторнууд эдэ тракторнуудаа заһабарилдаггүй юм гэһэн бодолдо абтаа һэм. Тиигэжэ тус ажахын МТМ-е даагша М. Ц. Очировтай уулзахаяа хүсэбэб. Уданшьегүй мастерскойн дэргэдэ совхозой механик Н. Я. Демин МТМ-е даагша хоёртой уулзажа, хабарай тарилгада хэр зэргэ бэлдэжэ байһан тухайнь хөөрэлдэбэб.

— Гэнжэтэ тракторнууднай бүхыдөө шахуу бэлэн болобо. Мүнөө мөөртэй тракторнуудаа заһабарилжа байнабди, —гэжэ Михаил Цыренович Очиров хэлэбэ.

— Һаяар МТЗ-50 түхэлэй хоёр трактораа Мухар-Шэбэрэй районой Шаралдайн «Госкомсельхозтехника» нэгэдэлэй мастерскойдо абаашажа үгэхэбди. Бидэ бүхы тракторнуудаа эдэ үдэрнүүдтэ бэлэн болгохобди. Тиигээд мастерской соогоо плугуудаа, борнойнуудаа, культиваторнуудаа, тракторайнгаа сцепкэнүүдые оруулжа заһабарилхабди. Бүхы байһан 24 сеялкэе намар дулаан байхада бэлэн болгоһон, техникэ хадагалагшад тусхай хашаа соо ГОСТ-ын эрилтын ёһоор жэрылгэн табигдаһан байһан, — гэжэ Николай Яковлевич Дёмин хэлэбэ.

Үнэхөөр МТМ-эй урда хажуудань амаралгадаһан машина соо плуг, культиватор, ороохото болон силосэй комбайнууд техническа заһабариин ёһоор, түхэл түхэлөөрөө жэрылгэн табигдаһан харагдаба.

Совхозой дирекци, партком энэ жэлэй хабарай тарилгада бэлдэхэ хүдэлмэридэ анхаралаа ехээр табиха бэзэ гэжэ найдагдана.

Д. ДОНДОКОВ.
Улаан-Үдын район

«Сельхозтехникын» Бэшүүрэй районно отделениин дүй дүршэлтэй механизатор, ажалай ветеран И. И. Лысов гушаад жэлэй туршада ажаллажа ябаһан намтартай. Тэрэ тракторист, слесарь мэргэжэлтэй юм. Тэрэ үйлэдбэриингөө даабариие ходо үлүүлэн дүүргэдэг, бусадта эршэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулдаг юм. Мүн залуушуулда мэргэжэлэйнгээ дүй дүршэл дамжуулдаг хүндэтэй һурган хүмүүжүүлэгшэ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ажалай ветеран, дүй дүршэлтэй механизатор И. И. Лысов.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

АЛАС ДУРНЫН хизаарта

ТАСС-АЙ КОРРЕСПОНДЕНТНҮҮД МЭДЭЭСЭНЭ

КОМСОМОЛШУУД ШЕФТЭЭ АБАБА

«Тындатрансстрой» трестын барилга-хабсарлагын 573-дахи поездын залуу хүдэлмэришэд—Тындэ хототой эрдэ бодхоогдоһон Комсомольскын гэжэ тосхоной багашуулда ганса хоёр бэлэг эдэбэ. Тэдэ үхибүүдэй комбинат болон Тындын хүгжэмэй һургуулиин филиалай байшангые бодхоогоод, һургуулиин шэнэ байшанай барилгада урид бодхоожо байна.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ һуурин тосхоной залуушуул социально-соёлой барилгые шефтээ абахые шиидхэбэ. Залуушуулай кафе мүнөө жэлэй шухала барилга болохо юм. Барилгын спискэдэ энэ кафе оруулагдаагүй юм. Юуб гэбэл, комсомолшууд субботнигуудые эмхидхэжэ, тэрэниие бодхооно бшуу. Поездын хүтэлбэрилэгшэд шухала хэрэгтэй материалнуудаар хангаба. Владимир Елнинэй бригадын модошо дархашуул үльгэр жэшээ харуулна. Тэдэ гол хэлтэһэй һүүлээр үдэшэ бүри энэ барилга дээрэ ажалладаг юм.

Соёлой бүхы түбүүдые болзорһоонь урид ашаглалтада оруулха гэжэ барилга-хабсарлагын 573-дахи поездын комсомолшуудай абаһан социалис уялгын шухала зүйлнүүдэй нэгэниинь болоно.

А. КРИВЧЕНКО.

Комсомольский,
Амарай область.

СИБИРИИН ҮНГЭ БУДАГУУД

Шэнэ Уояндэ нээгдэһэн выставкэдэ хабаадагшад совет хүнүүдэй ажалаар һалбаран хүгжэһэн Сибириин хэл шэнжые уран бүтээлнүүд дотороо харуулна.

Эдэбхитэй уран зурааша, ажалшадай уран зохёохы бүтээлнүүдэй бүхэсоюзна түрүүшын фестивалиин лауреадууд Людмила болон Борис Соловьев нар соёлой байшангай дэргэдэ искусствын студиин хэгэ түүхэнүүд гэжэ һэн. Барилгашад ... дэг, модоной үндэһөөр элдэб зүйлнүүдые бүтээдэг. Эрхим бүтээлнүүдынь студиин хүдэлмэрилэгшэдэй бигдаба.

Д. САНЖИЕВ.

Шэнэ Уоян,
Буряадай АССР.
(ТАСС).

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- *Эрдэмтын дэбтэрһээ.*
- Зүжэглэн наадагты.
- Эдиршүүлэй зохёохы эдэбхи.
- *Аман зохёолой абдарһаа.*

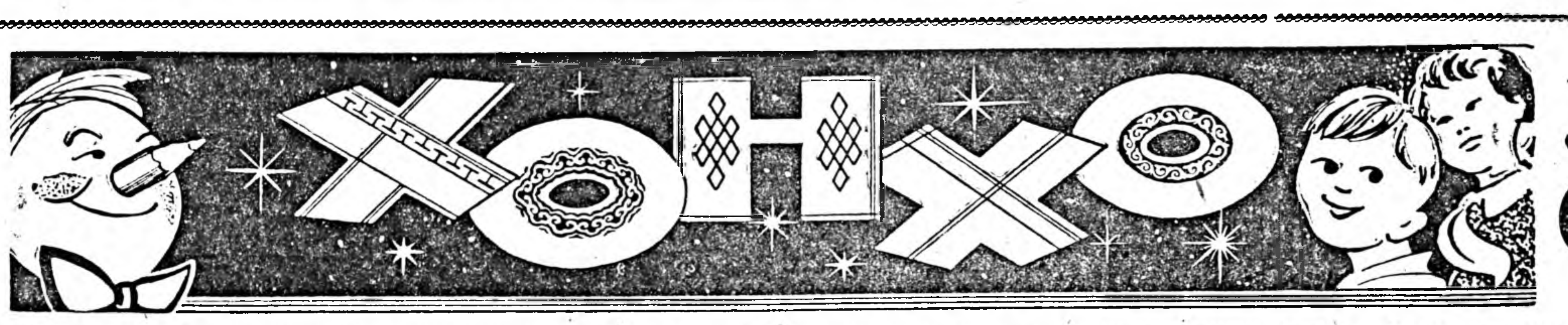

„ҮНДЭР УТААТА НЮТАГҺАА ҮРГЭН ХЭЖЭНГЭ ХҮРЭТЭР“

(Хоца Намсараевай ойдо зорюулһан һурагшадай уран зохёолой олимпиада тухай)

[Ү]НГЭРЭГШЭ жэл республикын Гэгээрэлэй министерство Хоца Намсараевай уран зохёолдо зорюулhан hурагшадай олимпиадые үнгэргэhэн байна.

Тэрэ олимпиадада хабаадалсажа, үхибүүдэй бэшэhэн найруулгануудые уншажа, зохёолнуудаа уншахыень шагнахадаа, ехээр баяраа ханаhан байнаб. Энэ статьягайн эхиндэ гаршаг болгожо табиhан хоёр мүрые Утаата-Далахайн hурагшадай бэшэhэн «Утаата» гэжэ шүлэг сооhоо абаабди.

Хабарай амаралтын үедэ олимпиадануудые үнгэргэгдэдэг hэн туладань, энэ жэлэй hургуулида боложо байна гэжэ болоод, мүнөө жэлдэ нёдондо жэлэйнгээ мэдэхэнь бүри арьбадхахын, дутуунуудые усадхахын тула олимпиада дээрэ үгөө хэлэhэн энэ hанамжаяа бэшэг болгон үргэн дурадхагдаба.

Олимпиадада республикымнай гушаад hургуулиhаа уригдаhан hурагшадай элдэб зүйлэй наяад зохёол, бүтээл эльгээгдэhэн байна. Тиихэдээ тус олимпиадада hурагшадаа олоор хабаадуулха гэжэ оролдоhон hургуулинууд бии. Тэдэнэй тоодо Санагын, Ехэ-Нугын, Үльдэргын, Эдэрмэгэй, Утаатын, Жаргалантын, Нарhатын hургуулинуудые дурдажа болохоор байна.

Олимпиадада эльгээгдэhэн хүдэлмэринүүдэйнь тэн хахад шахуунь юhэдэхи ба арбадахи классай шабинарай байгаа. Эльгээгдэhэн зохёолнууд олон янзын: сочинени, элидхэл, реферат, зураглал, хүнэй хөөрөөн болон арадай аман зохёол бэшэжэ абаhан, изложени, очерк гэхэ мэтэ болоно. Мүн баhа hурагшадай бэшэhэн шүлэгүүд, рассказууд оролсоно.

Һурагшадай бэшэhэн юумэнүүдтэй танилсажа байхада, хэдэн тобшолол хэжэ болоо байна. Нэгэдэхеэр, hурагшад Хоца Намсараевай намтарые, уран зохёолнуудыень hайн мэдэхэ байhанаа харуулаа. Хоёрдохёор, уран зохёолнуудые сээжээр уншадаг бэрхэнүүд, шадамар үхибүүд олон байна. Гурбадахяар, hургуулинуудта Хоца Намсараевай намтарые, уран зохёол үзэхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байна гэжэ юрэнхы дээрэнь тэмдэглэлтэй. Энэ бүгэдэ hанамжануудай жэшээ болгон хэдэн баримтые дурдая. Литература шэнжэлэлгын секцидэ эльгээгдэhэн зүйлнүүд дундаhаа Инзагатын дунда hургуулиин hурагшадай (авторайнь нэрэ табигдаагүй байгаа) бэшэhэн «Хоца Намсараев» гэhэн элидхэл, республикын нэгэдэхи интернат hургуулиин арбадахи классай hурагша Д. Бубоевагай бэшэhэн «Буряад арадай уран бэлигтэ дуушан» гэжэ сочинени, Эдэрмэгэй дунда hургуулиин арбадахиин hурагша О. Атутовагай «Хоца Намсараевай зохёолнууд» гэhэн реферат, Эдэрмэгэй hургуулиин арбадахиин hурагша Г. Гунзыноваагай «Хоца Намсараев — сүлоотэ арадай уран зохёолшо» гэжэ сочинени, Ехэ-Нугын hургуулиин юhэдэхиин hурагша Т. Тогмитовагай «Хоца Намсараев — лама, бөөе мүргэжэлэгшэ» гэжэ очерк, республикын интернат hургуулиин hурагшадай суглуулhан Хоца Намсараевай уран зохёол тухай бэшэгдэhэн статья болон рецензинүүдэй альбом, Ехэ-Нугын hургуулиин hурагша Жоровагай «Оюун бэлигтэ уран зохёолшо» гэжэ сочинени, мүн лэ тус hургуулиин зургаадахиин hурагша О. Дондоковагай «Тахуунай— минии дуратай герой» гэhэн найруулга гэхэ мэтэ ажалнуудые нэрлэжэ болохо байна. Үзэхэ ба уншаха ном соо хэлэгдэhэнhээ гадуур нэмэри хүдэлмэри хэгдэhэниинь, өөрынгөө бодолоор ойлгоссёо бэшэhэниинь hурагшадай хүдэлмэринүүдhээ элирэн үзэгдэнэ. Бубоева Д. сочинениеэ бэшэхэдээ, уран зохёолнуудай сюжедые дабтан хөөрэжэ бэшэнгүй, Хоца Намсараевай зохёолнуудые уншахадань, сэдьхэлдэнь ургажа байhан зүйлэйн бодолнууд, hаналнууд тухай ехэнхидээ бэшэнэ. Тиимэhээ сочиненинь лирическэ тухэлтэй, hонин болоно. Инзагатын hургуулиhаа ерэhэн элидхэл соо Хоца Намсараевай намтар тушаа hургуулиин номдо ороогүй зүйлнүүдые оложо бэшээ, hурагша өөрынгөө эдэбхеэр нэмэри ажал хэhэн байна ха юм. Тогмитова Т. бэшэhэн очерк соогоо Хоца Намсараевай шажанда туршасан зохёолнуудыень хэрэглэжэ, уран зохёолой ба уран hайханай үдэшэ үнгэргэhэн тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэнэ. Тиихэдээ зохёолнуудайнь удхые, хэн hурагшын хэнэй рольдо наадаhыень тон тодорхой бэшэнэ, өөрөөшье «Үбгэн гэлэнэй үгэ» уншажа hонирхооб гэжэ дурдалсана. Аюрова В. өөрынгөө сочинени соо Хоца Намсараевай зохёолнууд тушаа тобшолол хэхэдээ, иигэжэ бэшэнэ: «Уhанай дуhал соо огторгойн наранай тэрэ зандаа толорон харагдадагтал, Хоца Намсараевай зохёолнууд соо буряад арадай хуби заяан элитэ үзэгдэжэ байдаг», «Тахуунай» гэжэ рассказ тухай найруулга бэшэhэн Дондокова О. класстаа энэ зохёолые уншаhан тухайгаа хэлэжэ, тэрэнээ эхитэй ба түгэсхэлтэй болгоно. Саашань рассказай удхые хөөрэхэдөө, хэлэнэйнь уран аргануудые тон таарамжатайгаар оложо хэрэглэнэ. Жэшээнь, тархагар харахан Тахуунай, тарган пилхагар лама; лама гэртээ ороходоо, хондогод гээд ороно гэхэ мэтэ уран үгэнүүдыень олоор хэрэглэжэ шадаhан байна. Рассказай hүүлдэ эгсэ зохидоор, **Тахуунай хүсэгдэнгүй гүйжэ ябашоо** гээд дүүргэнэ. Атутова О. hургуулиин номдо огто ородоггүй, «Хоца Намсараевай архивай данса» гэжэ 1969 ондо гараhан номые хэрэглэжэ, тэрээн соо дурдагдаhан уран зохёолшын өөрынь бэшэгүүд ба абаhан бэшэгүүдэйнь данса дээрэhээ бодол абажа, шэнжэлэл бэшэhэн байна.

Уран зохёолой талаар хизаар ороноо шэнжэлхэ (литературна краеведени) секцидэшье мүн лэ hонирхолтой юумэнүүдые hургуулинууд эльгээhэн байна. Үльдэргын дунда hургуулиин юhэдэхи классай hурагша Будажаповагай бэшэhэн «Цокто Номтоевой дурдалгануудhаа», Жаргалантын hургуулиин арбадахиин hурагша Аюшеевагай бэшэhэн «Олоной нүхэр», Үльдэргын hургуулиин долоодохи классhаа О. Батомункуевагай бэшэhэн «Поэтесса Ц-Д. Дондоковагай бэшэгүүдhээ», Нарhатын hургуулиин дүрбэдэхиин hурагшад Дамбаева С., Дугаров Э., Жалсанова М. гэгшэдэй зохёоhон «Х. Намсараев арадай аман зохёол тухай», Дээдэ-Хэжэнгын hургуулиин hурагшадай зохёоhон «Хоца Намсараев тухай дурдалганууд» гэхэ мэтэ бэшэлгэнүүдые дурдалтай. Эдэ хүдэлмэринүүдэй hонирхолтой талануудыень юрэнхы дээрэнь хэлэхэдэ, хоёр зүйл байна: нэгэдэхеэр, нютагайнгаа түүхэшэ, ульгэршэ үбгэд, хүгшэдhөө арадай аман зохёолой зүйлнүүдые бэшэжэ абаhан байнад; хоёрдохёор, Хоца Намсараевые мэдэхэ гү, али уулзаhан хүнүүдhээ hонирхолтой дурдалгануудые бэшэжэ абаhан байна. Эдэ хөөрөөнүүд соонь hонин ушарнууд үзэгдэхэ юм. Һурагша Будажапова Д. ахамад уран зохёолшо тухай Цокто Номтоевой зургаан дурдалгые буулгажа бэшэhэн, альбом шэнгеэр таарууллан байна, мүн Цокто Номтоевой фото-зурагые хэрэглээ. Алдуугүйгөөр, hайханаар гараараа бэшэжэ найруулаа. Һурагша Батомункуева О. поэтесса Ц-Д. Дондоковагай hонин бэшэгые хэрэглэжэ бэшээ. Хоца Намсараевай Хоридо багшалжа байhан тухайнь бэшэг соонь дурдагдана, hурагшадтаа айхабтар анхаралтайгаар хандадаг байhан тухайнь, мүн баhа поэтессын түрүүшын шүлэгүүдэйнь номой редактор байhан тухайнь хэлэгдэнэ. Энэ бэшэг урдань мэдэгдээгүй шэнэ баримта мүн. Аюшеева Л. Хоца Намсараевые дүтэ мэдэхэ нютагайнгаа түрүү хүнүүдhээ бэшэжэ абаhан дурдалгануудhаа удхалан, элидхэлээ бэшээ. Хоца Намсараевтай бүри дүшэөдтабяад онуудhаа эхилээд уулзаhан, суг ябаhан тухайгаа Данзанов Тогочи Данзанович, Очиров Дагба Доржиевич, Аюшеев Бальчин Аюшеевич ба бусадай хөөрөөнүүдые хэрэглээ. 1952 ондо Гусиноозерскдо болоhон Х. Намсараевтай уулзалга тухай, 1949 ондо Загастайда ябаhан, буряадай хуушанай угай бэшэг, үльгэр hонирхожо байhан тухайнь, нютагай ангуушадтай ойгоор ябаhан тухайнь хэлэгдэнэ. Нютагайнгаа ехэ наhатан Дамдинов Дандар Бадмаевич, Цыренова Норжомо Мункуевна, Бадмаев Батор Хабтанович гэгшэдhээ Хоца Намсараев тухай хөөрөөнүүдые Дээдэ-Хэжэнгын hургуулиинхид тэмдэглэhэн байна. Нарhатын дунда hургуулиин дүрбэдэхи классай багашуулай бэшэhэншье hаа, ехэ нягтаар, оролдосотойгоор бүтээhэн хүдэлмэриие онсолхоор байгаа. Нютагайнгаа ехэ наhатанhаа таабари, оньhон үгэ тэдэнэр бэшэжэ абаhан байна. Тиихэдээ хэлэжэ үгэhэн зоной фото-зурагуудые тусхай хуудаhанда няhан, хэды наhатайень, ямар ажал хэдэгыень тэмдэглэhэн байна. Тэдэнэр олоншье зохёолнуудые бэшэ, табан хүнhөө табатабан гү, али хоёр-гурбан зохёолнуудые бэшэжэ абаhан байна. Эндэ тоо хэрэгтэй бэшэ, бэшэжэ абаhанаа шанартайгаар бүйлуулhаниинь үнэтэй байна. Аман зохёол суглуулагшадай хэлээр хэлэхэдэ, бэшэжэ абаhан зохёол бүхэнөө паспорттай болгоо.

Хоца Намсараевай зохёолнуудые сээжээр уншалгада дүшөөд үхибүүд хабаадаа. Уран зохёолшын hайн-hайн шүлэгүүдые, зохёолнуудайнь шэлэжэ сээжэлдэhэн («Эхын юрөөл», «Ленин эсэгэ», «Габьяата Цырендашын дурасхаалда», «Уран хүүгэд», «Алтан Москва», «Доржо үбгэнэй шэбшэлгэ» гэжэ «Үүрэй толон» романhаа хэhэг, «Хүдэрэ—Хяагта», «Тайшаагай ташуур» гэжэ зүжэгhөө хэhэг гэхэ мэтэ), сценкэ болгожо, наада табиhаншье байна.

Олон hурагшад Хоца Намсараевта зорюулhан шүлэгүүдые бэшэжэ туршаа. Тэдээн соонь hонирхолтой бодолнууд, мүрнүүд яhала ушарна. Шэбэртын hургуулиин наймадахи классай hурагша Митыпова Б. «Ерэн жэлэй баяр» гэжэ шүлэг соогоо «Балшар бага бидэнние баян хэлэтэй болгсолта» гэжэ Хоца Намсараевта хандана. Утаата-Далахайн hурагша Самбуева С. «Зорюулга» гэжэ шүлэг соогоо Хоца Намсараевта хандахадаа хэлэнэ: «Үнэн сэхэ хэрэгээрээ «Үүрэй толондо» мүнхэтэ». Мүн лэ энэ hургуулиин шаби Бадмаева Л. поэдтэ хандана: «Үбгэн дууша поэдэй үгылнэл даа, үгылнэл». Зүүн-Мүрэнэй hурагша Бильтагурова О. «Түнхэн» гэжэ шүлэг соогоо түрэл нютаг тухайгаа бэшэнэ: «Түнхэн hайхан нютагни түмэн мянган домогтойш». Инзагатын hургуулиин шаби Банзаргацаева Л. «Эмгэн» гэжэ шүлэг соогоо бэшэнэ: «Эрээхэн миисгэйтэй сугтаа эрьежэ hууна гүш, эмгэйнни».

Олимпиадада эльгээгдэhэн зохёолнуудай тематикань үргэн, Хоца Намсараевай уран зохёолой ганса литературада хабаатай бэшэ, буряад арадай хүгжэмдэ, театрта, уран зурагта нүлөөтэй байhыень харуулhан юумэн олон. Тиихэдэ Хоца Намсараев тухай гансаарайень абажа бэшэгдэнэ бэшэ, тэрээнтэй хамта ябаhан уран зохёолшод тухай хэлэгдэнэ, агуу ехэ уран зохёолшо М. Горькиhоо, арадай аман зохёолhоо hургаал абаhаниинь харуулагдана.

Олимпиадада ерэhэн хүдэлмэринүүдhээ hургаал оложо, саашадаа дутуу дундаяа усадхаха ушар байна гү гэhэн асуудал гараха байна. Эндэ ехэ ажал бии.

Хэнэйшье, ямаршье hургуулида, хэдыдэхишье классай hурагшын бэшэhэниинь мэдэгдэхэгүй «мухар» юумэнүүд hурагшадай эльгээhэн хүдэлмэринүүд соо ушарна. Саашадаа эдэ бүгэдыень тодо тэмдэглүүлхэhээ гадна, хэн багшын ударидалга доро бэшэгдэhыень гадар дээрэнь бэшүүлхэ ушартай.

Олон hурагшадай зохёолнуудта хабаатай дутагдал гэхэдэ, бэшэhэн реферат, элидхэл, сочинени соогоо хэрэглэhэн номуудайнгаа нэрые зүб, гүйсэд тэмдэглэхэгүи, библиографическа шадабари, дадал авторнуудтань үгы байна.

Үшөө нэгэ хэлэхэ ушар юун бэ гэхэдэ, муухайгаар, алдуутайгаар бэшэhэн хүдэлмэринүүд ушарна. Стиль запангүй орхигдохо байбашье, үзэгэй алдуу заhахыень заажа болохоор гэжэ hанагдана.

Мүнөөшье hанахадам, Хоца Намсараевай ойдо зорюулhан уран зохёолой олимпиадада hүүhэмни ямар нэгэн баяра hайндэр мэтээр үзэгдэнэ. Һурагшад бэшэhэн элдэб сонособо hуухадаа, Хоца Намсараевай «Уран хүүгэд» гэжэ шүлэгэй мүрнүүд сэдьхэлдэм орожол байгаа hэн:

Уран хүүгэд, мэндэ амар!
Үгтэн танаа баясанам.
Улаан халуун зүрхэнтнай
Оюун бэлигээр гэрэлтэн,
Шэнэ дэлхэйн хүрьhэн дээр.
Сэсэг шэнгеэр hалбараг!

Ц-А. ДУГАР-НИМАЕВ,
хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Улаан-Үдын хүүгэдэй хүгжэмэй hургуулиин түгэсхэлэй концертдэ Улаан-Үдын хүгжэмэй гурбадахи hургуулиин hурагшад хабаадалсажа, «Бидэ дууында дуратайбди» гэhэн дууе зохидоор гүйсэдхэhэн байна (зураг дээрэ).

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ҺУРГУУЛИИН УРАН ҺАЙХАНАЙ ХҮДЭЛМЭРИДЭ ТУҺАЛАМЖА

Ц. ДОНДОГОЙ

ГААДАМБЫН ҺҮҮДЭР

(НЭГЭ ҮЙЛЭТЭЙ САТИРИЧЕСКЭ ЗҮЖЭГ)

Наадаха нюурнууд:

1. **Дамбаев Баяр, 7-дохи классай hурагша, нүхэдэйнгөө дунда Гаадамба гэжэ нэрэшэнхэй хүбүүн.**
2. **Бадмаев Сэдьхэл, 7-дохи классай hурагша.**
3. **Илбекова Туяана, 7-дохи классай hурагша.**
4. **Матюу хүгшэн, Сэдьхэлэй төөдэй.**

ҮИЛЭНЬ мүнөө сагай хүдөө нютагта Матюу хүгшэнэй гэртэ болоно. Гэр соо орон, стол, стулhаа ондоо юумэн үгы.

Матюу: (Оймhо нэхэжэ hууhанаа) Час болохоо байна гү даа? Байза, сайгаа шанаха юм байна («Ах-ха, ёг-хо» гэhээр бодожо, сайгаа табиба). Гэдэhээ үлдэжэ, хүбүүмни унахаяа ерэхэ юм бэшэ гү? Һургуулидань буфет бии нэрэтэй аад лэ, мүртэйгөөр хүдэлхэшьегүй. Ходол хүхэ суурга үлгөөтэй. Мүнөө буфедэй түлөө сельпогой түрүүлэгшэтэй хяаралдадаг директорыньшье амаралтада гаранхай. Бүри тиигээд зохироо юм ааб даа. Ганса басаганайм гансахан хүбүүн даа, баарhан. Үнөөхи Гаадамба гэдэгынь hүүдэр шэнги дахалдаад ерэхэ аабза. Һонин хүбүүн даа. Ганса эхынгээ үгэшье дуулахаяа болишонхой юм гэлсэгшэ. Юрэдөө, үритэ хүн хүнэй үриие бу шооло гэгшэ. Намhаа саагуур, наранhаа наагуур (хүн үүдэ тоншоно). Орогты (Газааhаа Туяана орожо ерэнэ).

Туяана: Сайн, Сэдьхэлэй төөдэй!

Матюу: Сайн сайн! Энэмни хэмши даа?

Туяана: Би Сэдьхэлтэй хамта hурадаг гүби даа. Ягааб, даа, Илбекова Туяанаб.

Матюу: Ямар Элбэгэй басагамши?

Туяана: Бидэ эндэхи бэшэбди. Ондоо тээhээ зөөжэ ерэhэмди. Илбеков Иванай басаганби. Эсэгэмни— зоотехник.

Матюу: Тэлсэ, тэли. Шэнэ зоотехник ерээ гэжэ дуулаа hэн хаб.

Туяана: Би ходо танайда ерэдэгби. Сэдьхэлтэй сугтаа номоо үзэдэгбди.

Матюу: Тэлсэ, тэли. Бэримнайшье боложо магадгүй хүмши даа?

Туяана: (Эшэнгеэр) Сэдьхэлэй төөдэй, юугээ хэлэнэт даа? Юун тиимэ юумэ байха юм? Бидэ хамта hурадаг нүхэд ха юмбибди. Та намайе ходо тиигэжэ гасаалдагта.

Матюу: Дөө, гасаалhанаашье hананагүйб даа. Хамар доро хахархай аман байнал гэжэ дуугараад лэ, тэрэ дороо мартажархина хаб даа. Һаяын юумые тэрэ доронь мартажархидаг болохо юм аа гү? Хүгшэрхын далай гэжэ бэрхэтэй юм даа, бэримни.

Туяана: (Ухаа алдан) Үгы, юундэ намайе бэри гэжэ нэрлэнэт? Би бэри бэшэ, hургуулиин hурагша ха юмбиб.

Матюу: Тэли даа, али юм? Залуушуулые хэн мэдэбэ-ээ, сааш.

Туяана: Бидэтнай үхибүүд ха юмбибди. Юун залуушуул гэжэ.

Матюу: Залуушуул бэшэ, хэд гээшэбта тэдэ? Үтэлhэдүүд юм гүт?

Туяана: Тэрэ, гүсэтэй сайтнай бусалшаба.

Матюу: Али татхай ларманшни! Үлы гэжэ hанаалби. Зайн гал гээшэмнайшье жаргал юм хаш даа. Гал түлижэ, үлүүсэ hалирhанай хэрэгтүй. Бэри, юундэ ерээб гээ бэлэйш даа?

Туяана: (Өөртөө) Һэ, бэрибэри гээд hалахаяа болибол. Зүнтэглөө юм аабы? Яба тиигэжэ байг лэ дээ саашаа, яахамнайб. (Хүгшэндэ). Сэдьхэл гэртээ ерээдүй гээшэ гү?

Матюу: Үды, юундэ тэрэниие асуунаш? Хамта hурадаг нүхэд зомди гэжэ мүнөө hая намда хэлэбэ бэшэ hэн урда Сэдьхэл бидэ хоёр бохинолдохоёо болиhон, болбосорhон зон гээшэбди, харин...

Туяана: Харин хэр зэргэ «болбосоронхойешни» хаража байнаб. Үглөөдэр энэ аашалhыешни классайнгаа суглаан дээрэ хэлэхэб.

Гаадамба: Тээд гэршые хааhаhаа олохобши? Хэн шинии үгэдэ этигэхэб?

Туяана: Этигэхэ! Намда этигэхэ!

Гаадамба: Илбекова Туяа-гүш? А?

Туяана: (Өөртөө) Һэ, өөртөө хэрэгтэй юумэ болоходонь, оройдоо мартахагүй, hанаад байха юмши. (Хүгшэндэ). Һүүлшын хоёр урогто байгаагүй. Тиихэдэнь гэртээ ерээд байха юм гү гээд ерэбэ ха юмбиб.

Матюу: Үгы, тэд тэрэнии юундэ урогтоо байхаяа болёо юм?

Туяана: Гаадамбатай шэбир-шабир гэлдээд, хоюулан гаража ябашана hэн даа.

Матюу: Юрэдөө, энэ манай хүбүүн юундэ тэрэ Гаадамбые дахуулдаг бэ? Тэрээхэнэйнь hөөл дурамгүй юм. Һүүдэр шэнги дахасалдаад лэ орожо ерэхэ.

Туяана: Хэниинь хэнэйнгээ hүүдэр бэ, үшөө мэдэгдээгүй. (Гаадамба Сэдьхэл хоёр орожо ерэнэ).

Гаадамба: Сайн, хүгшөө! Аш-два-о бии гү?

Матюу: Энэмни юун гэжэрхибэ гээшэб? Юунэйнгээ ать-двае hураба гээшэбши?

Гаадамба: Һэ, ать-два! (Шангаар) «Аш-два-о» гэнэб! Энээниие мэдэхэгүй hаа, харанхышаг хүгшөө ха юмши даа.

Туяана: Наhатай хүнтэй ямараар дуугаралсана гээшэбши? Сэдьхэл, юундэ төөдэйгөө энээндэ баhуулжа байгаа хүмши?!

Гаадамба: Үү, Та, фройлена, хаанаhаа эндэ байбат? Минии Сэдьхэлээр сэдьхэл хэхэ hанаатай дахалдана гүт даа? Бүтэхэгүй, бүтэхэгүй. (Сэдьхэлэй дала мүрые шангаар альгадан) Энээхэн Сэдьхэл гээшэтнай минии hүүдэр шуу! «Гаадамбын hүүдэр» гэжэ өөhэдөө нэрлэдэг бэшэ аалта? Һаhаа, эдиhэн, нарбаа сайhан (Матюу хүгшэниие заана) эдэ мэтэнүүдэйна намайе үзэн ядадаг, Сэдьхэлдэ өөрөө hанаархашоод, намда дурагүйлхөөд, хардажа байна гэхэлби.

Туяана: (Дүтэлэн ошоод) Үшөө дахин дабтал даа! Юундэ итэрээ годоорнобши даа?

Гаадамба: Яаха хүмши?

Туяана: Альган тараг эдюулжэрхихэб.

Гаадамба: Шинии эдюулхэ альган тараг боргооhоной хазаhан хоёр адлирхуу бээз даа. Сэдьхэлдэ нээрээл hанаатай бэшэ гүш? Номоо үзэхэдэнь туhалнаб гэхэ гүш? Багшын даабаряар гэхэ гүш? Һэ, шалтаг дээрэ билтаг гээшэ. Сэдьхэл шинии туhаар дутаагүй. Өөрөө ээм дээрээ тархитай хүн шуу.

Туяана: Сэдьхэл, ши баhа тиигэжэ hанана гүш? Би шамда hанаарханхай гүб?

Сэдьхэл, Гаадамба, ши хүрөө болол даа. Юугээ, «Һанаархаа, hанаархаа» гэшөө хүмши.

Гаадамба: Өөрөөл тиигэжэ хэлээ бэшэ hэн гүш?

Сэдьхэл: (Ехэл гайхангяар) Би-и гү-үү?!

Гаадамба: Ши! (Сэдьхэл гүйжэ бодоод түлхижэрхибэ).

Сэдьхэл: Өөрөө иигэжэ хүниие хардадаг, хара сэдьхэлтэй хүн ха юмши! Би мүнөө мэдээб! Эндэ ороод лэ, төөдэйем баhахаа болеорош. Үглөөдэр нээрээл суглаан дээрэ шамайе hунааха болоо.

Гаадамба: Аа, шимни намдаа урбахашни гү? (Сэдьхэлые шаахаяа забдана. Туяана сарбууень саб шүүрээд, нюдаргынь задаршатар, үөшэнтэйхэн газарыень бажууба).

Туяана: Бар хүсэндөө найдаад, элдэбээр аашалха сагшни hалаа гэжэ мэдээрэйш.

Гаадамба: Ямар үбшэнтэйгээр бажуудаг хүмши?

Туяана: Сэдьхэлэй төөдэйе элдэбээр доромжолоош. Үтэр хүлисэл гуй!

Сэдьхэл: Шамда юун гэнэб?

Гаадамба: Ши?!

Сэдьхэл: Би! Энэ үдэрhөө хойшо би Гаадамбын hүүдэр бэшэ болооб. (Зондо) Дуулана гүт, хүн зон?

Гаадамба: Туяанын хүсэн шамайе абарха гэжэ hанана гүш?

Сэдьхэл: Үгы! Би өөрөө өөрыгөө абархаб. Төөдэйгөө шамда доромжолуулхагүйб (Нюдээ хурсадхан). Ши аймхай тулюур амитанши! Убайгүй зангаараа аймхайгаа халхалаад ябадагши! Тугаар ороод, төөдэдэйм юун гэжэ hархаганаа hэмши? Хүлисэл гуй!

Матюу: (зондо) Хүбүүмни хүнэй зэргэ хүн болобо ха юм даа. Үргэhэн ашыем харюулжа эхилбэл даа. Энэ hүүдэрынь ороод лэ, намайе баhаад гарадаг юм hэн.

Сэдьхэл: Хүлисэл гуй гэнэ бэшэ гүб? (Туяанатай хоюулан дүтэлнэ. Гаадамба сухарина).

Гаадамба: Хүгшөө, намайе хүлисыт.

Сэдьхэл: Юундэ миин «хүгшөө» гээбши? «Сэдьхэлэй төөдэй» гээд ханда.

Туяана: «Сэдьхэлэй төөдэй, элдэб ааша гаргадаг байhанаймни түлөө хүлисэгты» гээд хэлэ!

Гаадамба: (Гэдэргээ сухариhан зандаа) Сэдьхэлэй төөдэй, элдэб ааша гаргаhанайм түлөө хүлисэгты.

Сэдьхэл: Урдань ошоод хэлэ. Юугээ Туяана бидэ хоёрой нюурые гэтээбши? Төөдэйн урда ошоод, урдаhаань сэхэ хараад хэлэ.

Гаадамба: (Матюу хүгшэнэй урда ошоно). Сэдьхэлэй төөдэй, элдэб ааша гаргаhанайм түлөө хүлисэгты.

Матюу. Өөрөөшье эхэтэй, эсэгэтэй, төөдэйтэй хүбүүн гүбши даа. Хожом иигэжэ ябахаяа болихо юм ааб даа. Хайшан гэхэб. Эхэ түрэhэн хүн хүлисэхэ ёhотой юм.

Гаадамба: Баяртай! (Гаража ошоно).

Матюу: Гаадамба гэжэ яаhан тааруугаар нэрэ гаргаhан тоймогуудта. Нээрээл, хүниие баhан татахадаа, гаадаганадаг хүбүүн байна.

Туяана: Һүүдэрынь болохоёо болёоб гэнэ аабзаш?

Сэдьхэл: Болёо! Сүүмхээр дүүрэн хоёртой, убайгүй энэ Гаадамбатай яахаяа холбооридлдобо гээшэбиб! Гаадамбын hүүдэр гэлсүүлтэрээ.

Туяана: Гаадамбые өөрөө hайн тээшэнь хубилгангүй, зүгээ дахаhан утаhан шэнги ябадаг хадашни, «Гаадамбын hүүдэр» гэжэ нэрлээ юм ааб даа. Бэеhээ бүри түлхин түлхингүй, суттаа номоо үзэхэ, hайжаруулха гэжэ оролдохо ёhотойбди. Зүб гү?

Сэдьхэл: Зүбшье хаш даа.

Матюу: Энээхэн басаган болохотойхон бэри болохоор лэ байна даа (Туяана Сэдьхэл хоёр тархяа hэжэрэн энеэбхилэлдэнэ).

Хүшэгэ.

БУГА.
Утаатын (Захаамин) дунда hургуулиин hурагша Б. ЦЫДЕНОВЭЙ зураг.

ЗАХААМИНАЙ РАЙОНОЙ СЭХИРЭЙ ИНТЕРНАТ ҺУРГУУЛИИН ҺУРАГШАДАЙ СУГЛУУЛҺАН ДУУНУУД

Хонхор нуурай уhанhаа
Хонгор шубуун ундална.
Хуушан бууралай сархадhаа
Хоноhон айлшан ундална.
Ехэл нуурай уhанhаа
Ерэhэн шубуун ундална.
Ехын бууралан сархадhаа
Ерэhэн айлшан ундална.

(Хужар нютагта түрэhэн, мүнөө Сэхиртэ hуудаг Цыренов Буда Бузаевичhаа 6-дахи классай hурагша Бадмаева Сэржэма бэшэжэ абаба).

* * *

Газар дайдые гарьхалха
Газаа ехэ далай бииз.
Гарьхатай номые шангааха
Загал бугын шандааhан.
Хүдөө талые гарьхалха
Хүөөлхэ далай бииз.
Хүшэтэй номые шангааха
Загал бугын шандааhан.
Хандагайн хатарша юунэйхиб?
Хари hорьмын утынхи.
Халюунай hайхан юунэйхиб?
Үзүүр hорьмын утынхи.
Бугын хатарша юунэйхиб?
Булшан шаантын утынхи.
Бултанай hайхан юунэйхиб?
Үзүүр hорьмын утынхи.

(Дархинта нютагта түрэhэн Очирова Долгор Дансаруновнаhаа 8-дахи классай hурагша Очирова Галя бэшэжэ абаба).

* * *

Сүгсын шэнээн сөөрэм соо
Шүрхын хүбүүн хүржэнэ.
Шэгшын шэнээн тоонтодоо
Эжын хүбүүн хүржэнэ.
Альганай шэнээн сөөрэм соо
Ангирай хүбүүн хүржэнэ.
Альганай шэнээн тоонтодоо
Эжын хүбүүн хүржэнэ.

* * *

Эржэгэр мүнгэн домбомнай
Эрхүүhээ удхатай.
Иигэжэл hуугаа бэемнай
Эжыhээ удхатай.

(Хужар нютагта түрэhэн Гомбоева Норжобhоо Гомбоева Гэрэлмаа бэшэжэ абаба).

* * *

Шэхэндээ харатай шандаган
Шэрэнгеэ тойроод булталзаа,
Шэхэндээ hинхэтэй дүүхэйнниинь
Наадаа тойроод булталзаа.
Хасартаа харатай шандаган
Харганаа тойроод булталзаа.
Хасартаа улаантай дүүхэйнниинь
Наадаа тойроод булталзаа.

* * *

Талын ганса модондо
Тарбагад юундэ сугларааб?
Таабай болоhон шамда
Басагад юундэ сугларааб?
Хээрын ганса модондо
Хэрмэд юундэ сугларааб?
Хүгшэн болоhон шамда
Хүүгэд юундэ сугларааб?

(Хужар нютагта түрэhэн Шагдурова Дулма хүгшэнhөө Будаева Туяана бэшэжэ абаа).

ДЭРЭЭНЭЙ ТААБАРИНУУД

(ХУРАМХААНАЙ РАЙОН)

Саб гэтэр
Сабшаhан пиртангаа,
Шара hэеы
Хабшаhан пиртангаа.
(Хэтэ сахюур хоёр).
Таг дээрэ тагдамай,
Табан модон мигдамай.
(Аарсын hэрбээ).
Хара торгон гүрбэлзээ,
Хаотагай модон хайбалзаа.
(Үhэ hамнаха).

Тээ тэндэ түлгэ табяад,
Түлгэм түрөө,
Үhэниинь урзыгөө,
Хүлынь сэсээгээ,
Нюдэниинь бэлсээгээ.
(Таряа тариха).
Зүүгээд ябахада, хүнгэн,
Тоолоходо, хүшэр.
(Үhэн).

Аржа-баржа хаанай тамга бэлэйш,
Хотогор газарай шорон бэлэйш,
Губи газарай нюдэн бэлэйш,
Хонин тангалайн эрдэни бэлэйш.
(Сай, дабhан, уhан, hүн).

РАССКАЗ

БРАКОНЬЕР

Буда 6-дахи класс дүүргээд, Хаан уулын бооридо лесничээр хүдэлдэг абадаа ошохо гэбэ. Абань тэндээ бишыхан гэр соо гансаараа байдаг байгаа. Буда зун бүри абадаа ошожо, ой соогуур ябадаг, шубуудай дуулалдаание шагнаhаар, аалихан дууран унташадаг байгаа.

Абынь байдаг газар тосхонhоо 5 модо холо hэн. Буда ошохо харгыгаа hайн мэдэдэг болонхой. Харгынь нэгэ заахан хадые тойрожо гарадаг байгаа. Абадаа сэхэ, энэ хада дээгүүр ошохо гэжэ Буда шиидэбэ. Тэрэ хада дээрээ гаража, тойрон байжа хараашалаад, доошоо бууха гэжэ ябаба.

Гэнтэ тээ дорохононь буугай шанга абяан гарашаба. Будын толгой соо гэнтэ «браконьер» гэhэн hанал оробо. «Али абам ябаа гү, абадань хоёр аматай буу бии бэлэй. Үгы, абань ойн ангуудые буудахагүй, харин тэдэнние муу hанаатай хүнүүдhээ аршалхал», — гэжэ бодобо.

Иигэжэ бодоhоор, буугай hүрэhэн газар тээшэ тэрэ hэмээхэн ошобо. Хорёод алхам ябаад, мододой мүшэр доогуур бүхыгөөд харахадань, нэгэ уб-улаан нюуртай хүн гүрөөhэнэй хажууда hуужа hууба. Нюурынь юундэ улаан болошооб гэхэдэ, тэрэ гүрөөhэнэйнгөө шуhа уугаад, шуhан болошоhон байгаа.

Буда тэрэнние танибагүй. Тэрэнээ тойрожо гараад, абынгаа гэр тээшэ гүйжэрхибэ. Абадаа ороходонь, тушаан боложо, тэрэнь гэртээ байба. Буда хараhан тухайгаа абадаа хуу хөөрэжэ үгэбэ.

Доодо-Жалгын хүбөөдэ үноохи хүниие Буда абатаяа хамhажа барял hэн.

Иимэ муу hанаатай, зэрлиг амитаниие гам хайрагүйгөөр хюдадаг хүнүүд байна ха юм.

Борис ЦЫРЕНЖАПОВ,
Захааминай районой Мэлын hургуулиин hурагша.

Монгол һайхан орондо

ЗАМАИ ТЭМДЭГЛЭЛ

АЯНШАЛГАМНАЙ АЗАТАЙ҆ҺЭН

I. НИИСЛЭЛ ХОТО СООГУУР

ХҮДӨӨГҮҮР ходо ябажа байдаг бидэнэрэй — корреспондентнүүдэй һүнишье, үдэршье буужа, һайса амардаг байһан тон юрын модон гэрэй бишыхан македые хилын саана ошоод харахада, һонин байба. Тон һайн танилтаяа уулзаһан мэтэ байгаа һэн. Хяагта городой Крупская-гай нэрэмжэтэ үйлсэдэ байдаг томо модон гэрэй бишыхан дүрэ-макет гоёхоноор бүтээгдэжэ, Улаан-Баатар хотын революциин музей соо табигдаатай үзэгдэнэ.

— Алексей Николаевич Косыгин энэ македые манда бэлэглээ һэн, — гэжэ музейн хүдэлмэрилэгшэ тайлбарилба.

Энэ гэр үнэхөөрөө аха дүү хоёр арадуудай түүхэдэ орoһон байна. 1921 оной мартын 1-дэ Монголой Арадай партиин (1924 онһоо Монголой Арадай революционно парти гэжэ нэрэтэй болоо һэн) I съезд энэ гэр соо болоһон юм. Иигэжэ аха дүү монгол арадай революционно партиин бии болоһон газар — манай Хяагта гэжэ бүгэдэндэ эли бээзэ. Энэ гэр һаяшаг болотор гостиница байһанаа, һүүлдэнь аха дүү монгол арад уласай революционно партиин түүхые домоглоһон, тэрэнэй вождьнор Сүхэ-Баатарай, Чойбалсанай, ород, монгол революционернүүдэй ажал ябуулгада зорюулагдаһан музей болгогдоо һэн. Эдэ үгэнүүдые бэшэхэдээ. Монголой Арадай революционно партиин бии болоһон тухай түүхэлхээ һанагдана бэшэ, харин Монгол һайхан ороной хүн зонтой уулзаһан тухайдаа дурдаха хүсэлэн байгаа юм.

Улаан-Баатар хото 1779 ондо бии болоһон түүхэтэй. Музейнүүд олонтой город байна. Туристнуудые нэн түрүүн городтой, тэрэнэй музейнүүдтэй танилсуулжа эхилдэг гурим хаанашье бии ха юм даа. Ниислэл хото хадаа ямаршье гүрэнэй нюур шарай, шэнжэ түхэл болоно, музейнүүдынь ороной түүхые домогложо үгэдэг гээшэ бээзэ.

Түмэр-бетоноор, хирпиисээр баригдаһан олон дабхар байшангууд яла-сала боложо харагдаха юм. Тэдэнние хараһаар ябатар, бүмбэгэр сагаан һээы гэрнүүдтэй район баһа байна. Иигэжэ холисолдоһон барилгануудтай — мүнөөнэй болон урданай хоёр ондоо түхэлые зохилдуулан (архитектурын талаһаа) баригдаһан городые хаанаб даа ондоо тээ мүнөө олохонь бэрхэтэй ха даа. Манай гид Булган Улаан-Баатарай гүрэнэй университедэй ород хэлэнэй факультет дүүргэһэн, ород хэлэ һайн мэдэдэг хүн байшоо.

— Ниислэл хотын хүн зоной табяад шахуу процентнь һээы гэртэ ажаһуудаг, — гэжэ тэрэ хөөрэбэ. Тиигэбэшье юрэнхы дээрээ Улаан-Баатар алишье талаһаа гоё ниислэл хото гэжэ мэдэхээр даа.

Гүрэнэй түбэй, революциин, уран зурагай, В. И. Ленинэй, бэлигтэ совет полководец Г. К. Жуковай, монгол арадай уран зохёолой эхи табигша Д. Нацагдоржын гэхэ мэтэ музейнүүд олон. Архитектурна барилгын талаар, досоонь табигдаһан уран бүтээлнүүдэй талаар шажанай баян музейнүүд мүн лэ аяншадые һонирхуулна. Дэлхэйн бүхы түбинүүдһээ ерэһэн харашье, сагааншье шарайтай зон дүүрэн ябажа үзэгдэнэ.

Монгол орон ерээд, хада хангайень, нюдэ алдама үргэн тала губиень, оёоргүй хүхэ тэнгэриень харахадаа, Д. Нацагдоржын эхэ нютагаа магтан дуулаһан мүрнүүдые аман соогоо губэнэн ябахаар бай ба.

Монголой Арадай Республикын, тэрэнэй уран зохёолой, уласхоорондын нэрэ хүндын ехэ болоһые гэршэлһэн ушар гэхэдэ, бидэнэрэй энэ орондо ябажа байхада, Африкын оронуудай уран зохёолшодой уулзалга боложо байгаа һэн. Энэ хоёр түбиин хорёод оронуудһаа ерэһэн түлөөлэгшэд эндэ суглараа. Бидэнэрэй тогтоһон «Улаан-Баатар» гэжэ гостиницада эдэнэр долоон хоногто байгаа. Мүн социалис бүхы оронуудай, тэрэ тоодо СССР-эй уран зохёолшодой эмхиин түлөөлэгшэд энэ уулзалгада хабаадалсаба. Монголой эрдэмэй академидэ ошоод байһан хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат А. Н. Дугарнимаев түрүүтэй Буряадай филиалай дүрбэн эрдэмтэд энэ уулзалгын нээлгэндэ, мүн түгэсхэлэйнь поэзиин үдэшэдэ хабаадалсаа.

Аха дүү монголшуудай оюун бэлиг хадаа уран зурагай, уран дарханай бүтээлнүүдтэ илангаяа элеэр харагдана. Ажабайдалаа, хүнэй шэнжэ шарайе, арадайнгаа түүхэ домогые зураглажа, ураар дархалжа, харуулха талаар аргагүй бэрхэ байна гэжэ музейнүүдтэ табигдаһан уран бүтээлнүүд гэршэлнэ. Элдэбын шэрэ будаг хэрэглэхэһээ гадна янза бүриин материалнуудые: мүнгэ алтанһаа эхилээд, утаһа, арһа, һур, модо — бүхы юумэ хэрэглэжэ, уран бүтээлнүүдые бии болгодог байха юм. Жэшээнь, уран зурагай музей соо «Гурбан баатар» гэжэ һүрөөтэй томо зурагые харанабди. Тэрэ зураг дээрэ Сүхэ-Баатар, Магсаржав, Щетинкин гурбан моридые унаад байһаар зураатай. «Зай даа, дайсан дарагдаа, нэгэ бага амарая» гээд, моридһоо буугаад, урдаһаашни хүрэжэ ерэнэ аа гү гэжэ һанахаар. Энэ зурагые уран оёдолшон Сэрмаа утаһаар логшон бүтээгээ.

Уран зурааша Б. Шарав гэдэгэй бүтээлнүүд ехэ олон, нэгэ булан энэ зурагшанда зорюулагданхай. 1923 онһоо Монголой Арадай революционно партиин гэшүүн болоһон Б. Шарав тон түрүүн В. И. Ленинэй дүрые зураһан байна.

Энэ уран зураашан һонин намтартай хүн байһан гэнэ. Балдуугийн Шарав далан наһа хүрэжэ, 1939 ондо наһа бараһан байгаа. Тэрэнэй намтар шагнахада, манай Будамшуугай адлирхуу зан абаритай байһан шэнги. Ламанарые, баяшуулые наадалха, шоглохо. Энээнээ һүүлдэнь зураг соогоо харуулаа. «Монголой нэгэ үдэр», «Сэгээгэй һайндэр» гэхэ мэтын бүтээлнүүд соонь баяшуулай хомхой хобдог шоглогдонхой.

Уран зураашад сооһоо эгээн түрүүн Б. Шарав 1921 оной арадай революциие үнэн зүрхэнһөө һайшаажа, энээндэ бүхы наһаяа зорюулаа юм. Эдир залуу наһандаа бурхан зуража, зохёохы ажалаа эхилһэн энэ уран зурааша удаан хубисхалай темэдэ орожо Монгол ороной мүнөө үеын уран зурагай искусствын эхи табиһан хүн болоно. 1924 ондо Б. Шаравай бүтээһэн «Ленинэй илагдашагүй суртал» гэһэн зураг дээрэ дэлхэйн бүмбэрсэгэй үмэнэ Ильичэй дүрэ зураатай. Энэ бүтээлһэнь эхилээд. Монголой Арадай Республикын мүнөө үеын уран зурагай искусстватай танилсаабди. Юрэнхыдөө энэ орондо В. И. Ленинэдэ зорюулагдаһан уран бүтээлнүүд, хүшөө-памятнигууд олон.

Совет засагай табин жэлэй ойдо 1967 ондо В. И. Ленинэй музей эндэ нээгдэһэн байгаа. Багашаг гэртэ байһанаа энэ музей 1980 оной июлиин 9-дэ шэнэ томо гэгшын байшанда оронхой. Ленинэй ажабайдалтай холбоотой мянга гаран элдэб зүйлнүүд эндэ табигдаатай. Монгол уран зураашадай бүтээлнүүд олон. Марксизм-ленинизмын классигуудай зохёолнууд эндэ бии. Үшөө 1923 ондо «Коммунис партиин манифест» монгол хэлэн дээрэ оршуулагдаһан байна. Хилын саана эмхидхэгдэһэн В. И. Ленинэй музейнүүдэй эгээл эрхимүүдэйнь нэгэн энэ байгаа ёһотой гэжэ бодоһоор эндэһээ гараа һэмди.

ГУБИИН ШЭНЖЭ ТҮХЭЛ

УЛААН-БААТАРҺАА 450—500 модоной газарта оршодог Эбэр-Хангайн аймагай Хужарта нютаг зорибобди. Америкын хэдэ хэдэн хүн, Швециин баһа хэды хүн, Японой турист гэхэ мэтэнүүд бидэнтэй сугтаа нэгэ самолёт соо ниидэлсээ.

Хужарта — амаралтын газар. Эндэ 40 янзын халуун аршаан бурьялжа байдаг. Тиимэһээ аргалалгын, амаралтын газар бүри 1940 ондо эмхидхэгдэһэн байгаа. Энэ курортын дэргэдэ туристнуудай тогтодог газар 1972 онһоо байгуулагданхай. Энээнние эмхидхэгшэ Гомбосүрэн турбазын директор болонхой. Туристнуудай байха һээы гэрнүүд — бүхэли городок. Гэр бүхэнэйнь дүрбэ-дүрбэн хүнэй байхаар түхеэрэгдэнхэй. Столовонь мүн лэ томо гэгшын һээы гэр соо. Тэрэнь газаа тээһээ сагаан брезентээр хушагданхай, дээһэн бэһэтэй. Зосоо тээхинь мүн лэ бүдөөр татаатай. Хана, уняань шара-улаан шэрээр шэрдэгдэнхэй, тооноь угалзатуулжа байгаад, иимэл шэрээр будагдаһан, хоёр модон тулгатай, шэрэм пеэшэнтэй. Гэр соохи һуури (табуреткэнүүд), жаахан стол— эдэнь мүн лэ угалзатуулжа шэрдэгдэһэн байна. Монголшууд бүхы юумэеэ заатагүй гоёохожо байгаад шэмэглэдэг зантай гэжэ ажаглахаар. Богонёор хэлэхэдэ, аяншалагшадай зохид байра байдал түхеэрэгдэһэн.

Хужарта — яһала ехэ һуурин. Эндэ һүнэй, барилгын, оёдолой үйлэдбэринүүд бии. Эдэ бүгэдэн хадаа эндэхи амаралтын газарай эрилтые хангадаг үүргэтэй ха. Энхэ Тайбанай нэрэмжэтэ гүрэнэй нэгэдэл эндэ мүн лэ оршодог юм. Табан хушуун мал соонь һарлагууд олон бэлшэжэ ябана.

Эндэһээ манай зам Хар-Хорин тээшэ шэглэбэ. Хужартаһаа жараад модоной газарта Хар-Хорин гэжэ дурасхаалта газар оршодог байна.

Хар-Хорин XIII—XIV зуун жэлэй үедэ Монголой ниислэл байһан газар. Мүн эндэнь баригдаһан Эрдэни-Зуу гэжэ шажанай музей туристнуудай ябадаг түүхын дурасхаалта газар болонхой. XVI зуун жэлдэ энэ хото сүм үгы болошоһон байгаа. Мүнөө энэ городой һуурида Шулуун мэлхэй үлэнхэй, эртэ урда сагай дурасхаал болон һууһаар. Эндэһээ холо бэшэ Эрдэни-Зуу гэжэ ехэ дасан XVI зуун жэлэй эсэстэ баригдаһан юм ха.

Тээ саана «Хар-Хорин» гэжэ хүдөө ажахын нэгэдэлэй түб харагдана. Шажанай музейн хашаагай газаа тээнь буужа, зосоонь орожо хараабди. Бидэнэй урда тээхэнэ эндэ ерэһэн американ туристнар техническэ элдэбын хэрэгсэлнүүдээрээ һайсал буулгажа абана.

—Анханда ехэ дасан байһан аад, үсөөхэн сүмэ үлэһэн, — гэжэ музейе даагша наһажаал монгол хөөрэнэ. Мүнөө шэнээр һэргээн бодхоохо хүдэлмэри эхилээ.

ЮНЕСКО-гой уласхоорондын тусхай комисси Түб Азиие шэнжэлхэ зорилгоор эндэ малталга, бэдэрэлгын ехэ хүдэлмэри эрхилхэ гэһэн шиидхэбэри гаргаһан байгаа. Тэр шиидхэбэриин үндэһөөр, эндэ ехэ хүдэлмэри һаядаа эхилхэ хараатай ха. Хожомоо Орхон голой бэлшэртэ город-музей байгуулха һанамжаяа эрдэмтэд орууланхай гэнэ.

Хужартаһаа холо бэшэ, самолёдуудай буудаг талмайда дүтэшэг, нэгэ губээгэй арадай адуушан Готовойдо хүрэбэбди. Хоёр һээы гэртэй. Эбэр Хангайн аймагай Хужартын сомоной Энхэ Тайванай нэрэмжэтэ нэгэдэлэй адуушан Готовойхи хүрьгэнэйхитэеэ 3[illegible] толгой адуу харадаг байба. Найман хүбүүд, басагадтай, алишье талаһаа үнэр баян айлайхи ха гэжэ ойлгогдоо. Газаань ехэ хорёо хотон гэжэ үгы, зунай байра гээшэ ааб даа —багахан хорёо томогтой. Саг үдэшэ тээшэ боложо байһан аад, бэри басатан хоёройнь гүүдээ һаажа байхадань дайралдабабди. Жараад наһатай үбгэжөөл ажал тухайдаа, үри хүүгэд тухайдаа хөөрэжэ үгөө.

Удаадахи замдаа гаража, Орхоной голые үгсэжэ ошохо байбабди. Байгаалиин үзэсхэлэн газар үзүүлхэеэ турист айлшадаа монголшууд заатагүй энээн руу асардаг байба. Хангайнуудай хоорондуур урдаһан Орхон голой бэлшэр — үргэн дайда урдамнай нэмжынэ. Байд гээд лэ, һээы гэрнүүд сайбайлдан харагдана. Урданайхида адли ганса-ганса гэрнүүд бэшэ, заатагүй хоёр-гурбаараа табяатай —гүрэнэй нэгэдэлэй малшад гэжэ таажа ядахаар бэшэ. Нюдэнэй арай гэжэ хүрэхөөр газарта таряа хуряажа ябаһан комбайнууд жэжэхын даа боложо харагдана.

Уданшьегүй Улаан-Голой хүүюуртэ хүрэбэбди. Орхондо шудхадаг Улаан-Голой адагта хорин метр үндэрһөө адхардаг хүүюурэй хажууда амараад ябахаяа байхадамнай, хүнгэн машинаар дүүрэн хүнүүд ерэжэ бууба. Ази, Африкын зохёолшодой уулзалгада хабаадаһан Кубын зохёолшонтой хамта Монголой элитэ зохёолшон Сэнгын Эрдэнэ хүрэжэ ерэлэй. Уряангы сайбар шарайтай, дунда зэргын наһанай Кубын зохёолшон бидэнние совет туристнар гэжэ мэдэхэдээ, бидэнтэй ерэжэ золгобо. Буряадай зохёолшодые һайн таниха Эрдэнэ бидэнтэй уулзахадаа, олон юумэээр һонирхобо, хоёр түбиин зохёолшодой уулзалга тухайда хөөрэбэ.

Һөөргөө бусаха саг болобо. Холын харгыда ябахада, тогтожо амардаг газарынь —Орхон голой эрьедэ шулуун толгойн боoридо байба. Эндэ тогтожо, үдын хоол бариха байбабди. Уран зохёолшодтой суг хоол бараад, манайхид хатар танца наадаа, ёохор хатараа, буряадшье, ородшье, Кубын дуу дуулаа. В. Харын «Венсеремос» гэжэ Чилиин дуу Кубын зохёолшоной дуулажа эхилхэдэнь, бүгэдөөрөө таталсаба.

...Нютагаа бусахынгаа урда тээ Г. К. Жуковай музейдэ орожо гараабди. Халхын-Голдо болоһон дайе дараһаар, 30 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Монголой правительствын шиидхэбэриин ёһоор, 1979 оной августын 19-дэ энэ музей нээгдэһэн байгаа. 1939—1940 онуудта суута совет полководецой һууһан байшан соо аха дүү монголшууд ехэ һайнаар, уранаар бүхы зүйлнүүдые табижа, тус музейе эмхидхээ. Монголой Арадай Республикын Герой, бэлигтэ полководец Г. К. Жуковай Халхын-Голой дайнда үмдэжэ ябаһан хубсаһаниинь бүхы хэрэгсэлнүүдтэеэ: һэлмэ, дурамбай, бэһэ гэхэ мэтэнүүд, мүн монгол нүхэдэй бэлэг: мүнгэн хутага, монгол гутал, шатар болон бусад юумэнүүд эндэ табигдаатай. Уран зурааша М. Цэмбэлдоржын тоһон шэрээр зураһан дүрэ зураг дээрэ полководец холо руу шэртэн харана.

Г. К. Жуковай нэрэмжэтэ үйлсэдэ энэ музей нээгдэнхэй. Эндэһээ холо бэшэ табан метр шахуу хүшөө памятник табигдахаар бэлэдхэл хэгдэжэ байнхай.

Таби гаран жэлэй саада тээ Монголой ниислэлдэ гансахан гүрэнэй — Совет Россин түлөөлэлгын Улаан туг хиисэжэ байдаг байгаа. Дэлхэйн ерээд гүрэнтэй МНР мүнөө хани барисаанай холбоотой, 30 гүрэнтэй худалдаа наймаа эрхилдэг болонхой.

Монгол ороноор аяншалхада, юун ажаглагданаб гэхэдэ. манай хүрэһэн газарнуудта— Губида, Орхондошье, Хэнтэйн хада хабсагайн бооридошье хаа хаанагүй шэнэлэлтэ хубилалта, арад зонойнь баян дэлгэр байдал обёорогдоо. Тэрэлжэ гэдэг амаралтын газарһаа бусахада, Налайх гэжэ шахтын барилганууд харгын хажуу тээ ялайжа харагдана. Электрын хүсэ дамжуулдаг үндэр бахананууд, шүрэ һу баһа натаруулһан мэтэ, эндэхи тала гүбээе гоёон, оёоргүй хүхэ тэнгэри өөдэ дүүлинэ.

Шэнэ сагай, социалис Монгол оронтой танилсаһандаа баясан, аяншалһанаа бусагдаа бэлэй.

Д. ЖУГДУРОВА.

Улаан-Баатарай хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулида.

АПН-эй фото.

• ТАСС • АПН • ХИЛЫН САААНАҺАА

ЕХЭ ҮЙЛЭ ХЭРЭГЭЙ УРДА ТЭ[Э]

СОФИ. Социалис Болгари ехэ үйлэ хэрэгэй урда тээ хүрэжэ ерэбэ. Софи Гүрэнэй тугуудаар, гоё һайхан транспарантнуудаар шэмэглэгдэнхэй. БКП-гэй мартын 31-дэ эндэ нээгдэхэеэ байһан XII съездын делегадууд болон айлшадые тэрэ хүндэмүүшэ халуунаар угтана. БКП хадаа Болгариин ажалшадай 825 мянган хүнһөө бүридэдэг манлай болоно.

Болгариин коммунистнуудай парти нийтэ нэгэдэлтэйгээр, нягта жагсаалтайгаар дээдэ хуралдаандаа хүрэжэ ерэбэ. Тэрэнэй дотоодын болон гадаадын политикые арад түмэн нэгэн һаналтайгаар дэмжэдэг юм. Республика дотор дэлгэрһэн политическэ ба ажалай үндэр дэбжэлтэ, съездын хүндэлэлдэ үргэдэһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүд энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ. Пернигэй металлургнууд, Девниин химигүүд, Варнын судна бүтээгшэд, Добруджын таряашад, ороной бусад хото городуудай, районуудай ажалшад амжалта илалтануудаа дээдэ хуралдаанда зорюулһан байна. Съездын урда тээ олохон түрүү предприятинуудта дамжуулгын Улаан тугууд барюулагдаа, хэдэн арбаад фабрика, заводуудта үндэр шагналнууд олгогдоо.

Партийна дээдэ хуралдаан XI съездһээ хойшонхи үе соо БКП-гэй хэһэн ажал ябуулгын дүнгүүдые согсолхо, эхилжэ байгаа табан жэлдэ, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ Болгариин социально-экономическа ба соёлой хүгжэлтын түсэбүүдые хараалха байна.

Съездын урда тээ партиин бүхы шатануудта тоосоото һунгалтын суглаанууд боложо, НРБ-дэ хүгжэлтэ түгэс социалис общество байгуулдай табигдаһан XII гуулгын шэнэ шатын зорилсъездын Тезисүүдэй проектые зүбшэн хэлсэһэн байна. 2.700 мянга гаран ажалшад энэ документые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба. Үнгэрһэн суглаанууд, конференцинүүд парти болон арадай нэгэдэлые, социализмын хэрэгтэ ажалшадай үнэн сэхэ байлгые, Эхэ оронойнгоо аша туһада шэнэ илалтануудые туйлахаар шиидэнхэй байһые элирхэйлэн харуулаа.

КПСС болон БКП-гэй, совет болон болгар арадуудай эбдэршэгүй бата хани барисаае, нүхэсэлые алдаршуулһан транспарантнууд Болгариин ниислэл хотын хүжэ ногоон үйлсэнүүдые, бульварнуудые, талмайнуудые бүри гоёон шэмэглэнэ. «Хоёр съезд нэгэ уг зорилготой!» гэһэн үгэнүүд эдэ үдэрнүүдэй уряа болоно. Болгариин коммунистнуудай хүсэл зориг эдэ үгэнүү[д] тор нэбтэрэнхэй, марксизм-ленинизмын, пролетарск[ий] интернационализмын гол [...] нуудаар КПСС-тэй хани [...] саагаа хүгжөөхые шиндэ[...] байһаниинь харуулагда[...] Парти болон Болгар[...] рэн СССР ба социалис [...] нии нэгэдэлтэ бусад [...] нуудтай хани нүхэсэлөө, [...] боо барисаагаа, аха дүү [...] ной харилсаагаа хүгжөө[...] гэжэ БКП-гэй Централ[ьна] комитет Тезисүүд соогоо [...] дэглэнэ. КПСС-эй XX[VI] съездын найруулһан ва[...] онуудай эб найрамдалта [...] раммые НРБ-гэй ажал[...] бүгэдөөрөө дэмжэһэн бай[...] Болгариин коммунистнуу[д] болохоёо байгаа хурал[...] энэ хараа шугамыень [...] шаан дэмжэхэ юм гээд [...] лэл тэмдэглэнэ.

ПОРП-ын ЦК-гай ПЛЕНУМ

ВАРШАВА. ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь С. Каниин түрүүлэлгэ доро ПОРП-ын Центральна комитедэй юһэдэхи пленум болобо. Тэрэ орон доторхи байдалда, партиин онсо яаралтай IX съездэдэ бэлдэлгэдэ хабаатай партиин зорилгонуудые зүбшэн хэлсээ.

ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ПОРП-ын ЦК-гай секретарь К. Барчиковский Политбюрогой элидхэл хэбэ. Удаань элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэн болоо.

ПОРП-ын ЦК-гай ПЛЕНУМЭЙ ТОГТОО[Л]

ВАРШАВА. ПОРП-ын ЦК-гай эндэ болоһон пленум дээрэ тогтоол баталагдан абтаа. Польшын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин Центральна комитет Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVI съездын гайхамшагта шиидхэбэринүүдые, дүнгүүдые халуунаар һайшаана гээд тэрээн дотор хэлэгдэнэ. Эдэнь КПСС-эй хүтэлбэри доро Северүүдэй ороной саашанхи али бүхы хүгжэлтын замые тодорхойлно, амгалан ёһоор зэргэ оршохо ленинскэ политикые бэелүүлгэдэ, мүн КПСС-эй XXIV болон XXV съездүүд дээрэ баталагдан абтаһан, хүгжөөгдэһэн эб найрамдалта программые үргэлжэлүүлгэдэ залан сэхэ байлгын гэршэ болоно.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй найруулһан, XXVI съездын баталһан шухала дурадхалнууд бата эб найрамдалай түлөө, ядерна лайнай аюулһаа хүн түрэлтэниие аршалан хамгаалхын түлөө тэмсэлэй замые заана, буу зэбсэг бүтээн гаргаха, шахардуу шанга байдалые һуларуулха политикые буруу һүргэхэ талаар империализмын харата ябуулгануудые зайсуулан сараха хэрэгтэ онсо шухала удха шанартай байна.

Хүгжэлтэ түгэс социалис общество байгуулгада олоһон амжалта туйлалтануудаа арьбадхажа, совет ко[ммунистнууд] бусад социа[лис] оронуудта, дэлхэй дээ[рэ] түрүү үзэлтэй хүсэн[...] айхабтар ехэ удха ша[...] тай баян дүй дүршэлтэ[...] лонхой.

КПСС-эй XXVI съезд[...] рэ ПОРП-ын делега[...] ажал ябуулгые, хараа [...] лэлые ПОРП-ын ЦК бү[...] хүсэдөөр һайшаагаад, [...] болон поляк арадай [...] оршоһон хүшэр, хүнд[э] [...] далнуудые шиидхал[...] КПСС-эй зүгһөө интерн[ацион]альна туһаламжын [...] лэгдэжэ байһые үндэ[...] сэгнэнэ.

США-гай ПРЕЗИДЕНТЫЕ БУУДАБА

ВАШИНГТОН. Президент Р. Рейганэй бэедэ хорлолто хэхэ гэһэн һэдэлгэ эндэ гаргагдаа. Профсоюзай конференци дээрэ үгэ хэлэһэнэйнгээ һүүлээр Вашингтоной гостиницын түбһөө Р. Рейганэй гаража ябахадань, 25 наһатай Джон Хинкли гэгшэ президентые револьвереэр буудаба.

Президент Вашингтоной нэрэмжэтэ университедэй медицинскэ түбтэ дары абаашагдажа, уушханайнь зүүн талаһаа һомо абаха операци хэгдэһэн байгаа. Тэрэнэй бэень «яһала һайн» гэжэ врачнууд тодорхойлно. Тэрэ мэдэрэлтэй байһаар. Хорлолто хэхэ һэдэлгын үедэ Сагаан байшангай пресс-секретарь Дж. Брейди толгой руугаа шархатаһан байгаа. Нюуса албанай агентнүүдэй нэгэн болон полициин хүдэлмэрилэгшэ шархатуулагдаба.

Буудаһан Джон Хинкли баригдаа. АП агентствын мэдээсэлэнэй ёһоор, тэрэ Эверргрин хотын (Колорадо штат) ехэ бизнесменэй хүбүүн болоно. Урда тээнь тэрэ психиатрнуудай харалга доро байдаг һэн. Урдань Хинкли США-да эгээл ехэ шэнэ түхэлэй нацис бүлэглэл болохо Американ национал-социалистка партиин гэшүүн байһан юм гэжэ ЮПИ агентство мэдээсэнэ.

Р. Рейганиие буудаһан тухай мэдээсэл дуулахадаа, Техас ошожо ябаһан вице-президент Дж. Буш Вашингтоноо бусаха баатай болоһон байна.

ҺАНАЛАА НЭГЭДЭЛГЫН НЕДЕЛ[И]

НЬЮ-ЙОРК. Расизмда, эүһэ шарай баримталан доромжолдог ябадал буруушаан тэмсэдэг арадуудтай һаналаа нэгэдэлгын неделидэ зорюулагдаһан баярай суглаан ООН-ой штаб-байрада болобо. Приториин засагтай холбоо барисаагаа бэхижүүлхэ гэһэн США-гай захиргаанай хараа бодол эндэ эрид шангаар шүүмжэлэгдээ.

Апартеидтэ эсэргүүсэн тэмсэхэ ООН-ой тусхай комитедэй түрүүлэгшэ Б. Акпород Кларк заседанида хабаадагшадые амаршалха зуураа, иигэжэ тэмдэглэбэ: Вашингтонһоо эшэ үндэһэтэй мэдүүлгэнүүд хархис ЮАР-ые дэмжэхээр Америкын политикын хубилгагдаһые гэршэлнэ. Намибидахи буруу үзэлтэй партиин түлөөлэгшэдэй. Урда-Африкын дээдэ тушаалтай офицернүүд-тагнуулшадай албанай хэрэгээр Америкын ниислэлдэ ерэлгэ. ЮАР-ай премьер-министр П. Ботын ерэхэ һанаатай байһан ушар дээрэ дурсагдаһые [...] лэ гэршэлнэ. Хүрша Аф[ри]кын гүрэнүүдтэ эзэ[...] ЮАР-ай ээрхэг түрм[...] добтолгонуудые, т[...] уласхоорондын мүрдэл[...] далгата ябуулга—хүршэ [...] нуудта зугадажа ошоод [...] шадые хулгайлдаг ба ал[...] ябадал өөгшөөн дэмжэ[...] баруун гүрэнүүдые ком[...] дэй түрүүлэгшэ гэмнэнэ.

Анголо ба Мозамбик [...] дар зэбсэгүүдые барижа [...] толон орохо, ядерна сэр[...] хүсэ бии болгохо гэһэн т[...] -Африкын бэеэ даахан [...] нуудые айлгаха, түбиин [...] зүгтэхи национально-[...] рэлгын тэмсэл дэмжэхэ[...] лихыень тэдэ оронну[...] баадхаха зорилготой бай[...] һаань. ЮАР ба тэрэнэй [...] рүүн тээхи союзнигууд [...] эндүүрнэ. Африкын ооон[...] сүлөөтэ байдалаа. хүнэй [...] хүндые хамгаалхын [...] ямаршье хохидолдо оро[...] бэлэн байна.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ «Нуга, сабшалан һайжаруулха габшагай хоёр һара» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Үдэр бүхэноо — үндэр ургасада. «Үрэһэ хүрэнгөөэ таринлгада бэлдэхэ» — Г. Машковичой статья. ТАСС-ай һүүлэй шэнэ һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда. Ажахы эрхилэлгэ тухай. «Ашаг үрэтэй байхада урматай» — М. Богатовагай статья. «Комбинадай эдеэ хоолой цехтэ» — А. Стрекаловскиин статья. Редакцида ерэһэн бэшэгэй мүрөөр. «Саарһан дансын саана...» — Л. Цыбиковагай статья. «Үүсхэлшэд үгэдөө хүрэнэ» фотомэдээсэл. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ.

Гурбадахи хуудаһанда. КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ (Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта). АПН-эй, ТАСС-ай корреспондентнүүдэй материалнууд. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Соёлшод — хүдөөгэйхидтэ. «Хүдөөгэй клубай галхан» — В. Самбуевай статья. Нютаг нютагай һониной дээжэ. «Сэльхэл дүүрэн ажабайдал» — А. Григорьевой фоторепортаж. «100 километр утатай эстафетэ» — В. Миромановай статья. Соносхолнууд. мэдээсэлнүүд.

Таряа хуряалгын халуун хаһын ерэхэдэ, монгол нүхэдтөө туһалхаар совет механизаторнууд ерэдэг. «Энэ жэлдэ эрхим ургаса абтаха» — гэжэ совет нүхэдынь амаршална.

АПН-эй фото.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40—Үглөөнэй гимнастика. 10.05—«Берегись автомобиля» — кинокомеди. 12.35—Шэнэ һонин. 11.35—«Киногоор аяншалагшадай клуб». 12.35—Шэнэ һонин. 15.25 — Дамжуулгын программа. 15.30—Шэнэ һонин. 15.50—Социалис оронуудай баримтата фильм. 16.40—«Телестадион». 17.15—Залуушуулай хүгжэмтэ үдэшэ. 19.05—«Съездын делегадуудта үгэ үгтэнэ». Таджигай ССР-эй уран зохёолшодой эмхиин нэгэдэхи секретарь М. Каноат үгэ хэлэхэ.

Улаан-Үдэ. 19.15—«Байгал»— мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ».

Улаан-Үдэ. 20.00—«О нашем благе»—дамжуулга. 20.35—«Эрдэм наука ба техникэ»—[...] журнал.

Москва. 20.45—«Аркади[н] Райкинтай уулзалга» — теле[...] фильм. 22.00—«Время». 22.35—«Эрэлхэг зоригой шатануу[д]» ГТО-гой 50 жэлэй ойдо. 2[...] —СССР-эй арадай артист Му[с]лим Магомаев Н. Доброно[...]вай үгөөр А. Пахмутова[гай] зохёоһон дуунуудые гүйсэд[...]хэ. 23.45—«Мүнөөдэр— түби дэлхэйдэ». 24.00—Футбол[...] СССР-эй чемпионат «Спарта[к]» —«Динамо» (ТБ).

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.00 — «По[...]ка». 18.25—«Агитаторнууд ба лон политинформаторнуудта туһаламжа». 18.45 — «В. В[...] дуулаха» — фильм-концерт.

Москва. 19.15 — «Дох[...] үгыт, горнистнар!».

Улаан-Үдэ. 19.45 — «Ци[...] болоһон ушар»—үхибүүдэй [те]лефильм.

Москва. 20.00—«Манай [...] сэрлиг». 20.30—«Хүгжэм».

Улаан-Үдэ. 20.45—«Экран» теле-суглуулбари. 21.45—С[...]холнууд. 21.55—«Харьковч[...] наадаха»—фильм-концерт.

САГАИ УЛАРИЛ

МҮНӨӨДЭР республика доторнай сэлмэг байха. зүүн-урдаһаа секундын 3—8 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Байгал шадар, хойто районуудта 0—5 градус дулаан байха.

УЛААН-ҮДЭДЭ сэлмэг байха. зүүн-урдаһаа секундын 3—8 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 8—10 градус дулаан байха.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» мартын 28-да гэргэгдэһэн 13-дахи тираж:

«49-һөө 6-ень тааха» 1 (баскетбол), 11 (волейбол), 19 (санын урилдаан), гарай бүмбэгэ), 39 (альпинизм), 44 (мотоспорт).

«36-һаа 5-ень тааха» 17 (конькигээр мүрысэдэг спорт), 26 (табан зүйлэй мүрысөөн), 28 (мэргэн буудалга), 30 (хүнгэ атлетикэ), 35 (шайбатай хоккей).

(ТАСС)

Редакторай орлогшо И. Р-Д. ОЧИРОВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД. ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная—2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-23, 2-62-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-02392. Заказ № 76. Индекс 580[...]